

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Cautela Confessarii Pro Foro Sacramentali Occasione
Decretorum S. M. Alex. VII. Innoc. XI. Et Alexandri VIII. ...**

Matthaeucci, Augustín

Francofurti Ad Moenum, 1711

Cap. XVII. Distinctio numerica, & specifica peccatorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40684

& contra præceptum Ecclesiæ. Pondera decretum ab Eminentiss. Urb. Vicario, de mandato SS. D. N. Clement. XI. publicatum die 24. Febr. 1702. ut infra.

Animadvertant, & Medici, & qui petunt licentiam, ut attendant qualitati carnum, quod, nempe, sint salubres; quia hæc solum permittuntur in quadragesima, his, qui ex iusta causa nequeunt vesci cibis quadragesimalibus; quod si necessitati potest subveniri per ova, & lacticia, nec Medici debent permittere, nec fideles adhibere carnes, etiam salubres.

Qui toto anni tempore abstinent à carne, diebus Veneris, & Sabbathi, quatuor temporibus, necnon Vigiliis de præcepto, multo magis si prædicti dies incidant in quadragesima debent abstinere à carne, excepto, si nova superveniens causa aliud exigat.

Cumque super hoc nequeat stabiliri regula fixa, & determinata, debet quisque primo considerare suam necessitatem, suasque indispositiones, ita ut non sine affectate, eum reddatur sint rationem Deo, coram quo nihil valent licentia ex causis, vel suppositis, vel fictis. Per quæ resolvuntur innumerati casus, à Casuistis examinati.

CAPUT XVII.

Prop. XXIV. ab Alex. VII. &c.

Distinctio numerica, & specifica peccatorum.

1. PROP. 24. Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, ideoque sufficit dicere in Confessione se procurasse pollutionem.

Nil Confessario magis necessarium, quam naturam peccati, peccatorum numericam, & specificam distinctionem agnoscere, ut lepram à lepra discernens, suo valeat muneri satisfacere: ideo occasione prætaxatæ propositionis, tangentis differentiam peccatorum specificam, eum super præfatis breviter instruendum, sequentibus duxi.

2. Quæritur, quid sit peccatum?

Resp. Ex D. Augustino contra Faustum: est factum, vel dictum, vel concupitum contra legem æternam; & ex D. Ambrosio, est prævaricatio legis divinæ, & celestium inobedientia præceptorum.

3. Ex peccatis aliud est originale, aliud personale; originale est privatio justitiæ originalis debite, quæ accepta fuit in primo Parente, & ab ipso amissa: personale verò, est actus cum advertentia elicitus à propria persona, contra dictamen practicum conscientia dictantis. hic, & nunc aliquod esse, vel non esse faciendum.

Item aliud est actuale, aliud habituale: actuale est actus malus, de presenti existens: habituale est peccatum præteritum, nondum retractatum, nec remissum per penitentiam.

Item aliud est commissionis, aliud omissionis: illud est contra præceptum negativum, quo Deus prohibet, ne fiat aliquid: Deus præcipit non furari, furaris, peccas: peccato commissionis; aliud est contra præceptum affirmativum: Deus præcipit, ut Missam audias, non audis, reus es: peccati omissionis.

Item aliud est cogitationis, seu cordis:

(N) 3. aliud

aliud verbi, seu oris. Et aliud operis: per peccatum cogitationis, intelligitur peccatum commillum cogitatione, vel actu aliquo intellectus à voluntate imperato, ut hæresi, prava cogitatione, &c. vel actu aliquo voluntatis, odii, vel propositi legem transgrediendi, &c. per peccatum verbi intelligitur illud, quod verbo committitur: ut blasphemia, mendacium, perjurium, detractio, &c. per illud vero operis id, quod committitur opere, ut furtum, homicidium, fornicatio, &c.

Deinde, cæteris omiſſis, celebris divisio peccati est in *veniale, & mortale*: per *mortale* intelligitur id, quod, ob sui gravitatem, privat hominem gratia sanctificante, jure ad vitam æternam, & eum facit pœna æterna dignum; per *veniale* verò, quod non facit hoc.

4. Sed quaeritur, unde cognoscendum aliquod peccatum esse de natura sua mortale?

Resp. Ex eo, quod opponatur Charitati, vel mediis necessariis ad conservandam Charitatem: sic furtum, homicidium, &c. sunt de sua natura mortalia, quia fures, & homicidæ non possunt habere Charitatem cum proximo; nam Charitas vult proximo bonum, illi autem malum in bonis fortuna, & vita: quæ etiam ex objecto mortalia dicuntur. Et ex his habes, quæ sunt ex genere suo venialia.

5. Quaeritur, an peccatum veniale, sit contra præceptum?

Resp. Affirmativè, sed in re levi: nam datur obligatio non peccandi, etiam venialiter. Furtum unius oboli est contra præceptum, non furtum facies: & men-

dacium jocosum contra præceptum de non mentiendo; sed per se non sunt nisi venialia: quia nec ipsis Deus graviter offenditur, nec proximo gravis injuria, vel notabile damnum inferitur; ratione cujus per accidens possunt esse mortalia.

6. Quaeritur, an mortale, & veniale distinguantur specie?

Resp. Affirmativè, ratio est, quia mortale ex natura suæ malitiæ, & gravitatis est inductivum pœnæ æternæ, non sic veniale. Quod est signum malitiæ, distinctæ speciei. Item mortale, non modò est contra legem, sed etiam contra finem legis, nempe Charitatem, quam destruit cum Deo, & proximo, non sic veniale.

7. Quaeritur, an peccatum ex genere suo veniale, hoc est, cujus malitia sumpta ex objecto est natura sua adeo levis, ut charitati non repugnet, nec ipsam tollat, possit fieri mortale?

Resp. Per se non potest, bene verò per accidens. Quod potest diversimode contingere. I. Ex præparatione animi, & intentione; ut, si committens veniale, paratus sit potius mortaliter Deum offendere, quàm ab illo cessare, ut si quis die festo vult potius omittere Missam, quàm cessare à fabulatione otiosa.

II. Ratione finis, ut, si verbum otiosum dicatur fornicæ, ut inducatur ad committendum adulterium.

III. Ratione conscientie erroneæ: ut, si proferens mendacium jocosum, (quod ex genere suo est veniale) judicet peccare mortaliter.

IV. Ratione scandali: ut, cum quis factum aliquod operatur, vel dictum minus

minus rectum profert, quod sit tantum veniale, præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis.

V. Ratione contemptus formalis Dei, & Superioris: ut, si proferens mendacium officiosum, intendat se nihil facere Dei præceptum, & nolle se Deo præcipienti etiam levia subijci: Nam contemnitur formaliter tota Dei auctoritas.

VI. Ratione periculi juxta dicenda.

VII. Ratione damni, ut est furari obolum egenti ad sustentationem. Nam peccatum est, cum vel non est *charitas*, quæ esse debet, Augustinus lib. de perfect. inst. hominis cap. 6.

8. Datur triplex venialium genus. Unum dicitur veniale ex objecto, vel genere suo; in quo malitia ex objecto non est ita gravis, ut repugnet charitati, vel aliis virtutibus necessariis ad conservandam charitatem cum Deo, & proximo, quamvis cum plena advertentia ad malitiam objecti, & expedito interiorum sensuum usu committatur; ut est mendacium jocosum, officiosum &c.

Aliud est veniale ex parvitate materiæ, ut furtum unius quadrantis. Licet enim furtum sit materia per se sufficiens ad mortale, tamen parvitas materiæ hic excusat.

Aliud autem est veniale ex imperfecta deliberatione, & non plena advertentia de malitia objecti, vel de existentia legis, & præcepti. Quod dici solet veniale ex subreptione, & in quavis materia potest contingere.

Ad vitanda collectivè omnia hujus certi generis venialia, necessaria est specialissima Dei gratia, ut definitur à Trid.

ses. 6. de justif. cap. 23. Quando cetera vitari possunt cum auxiliis ordinariis gratiæ, ut communiter Theologi in tract. de auxiliis. Vid. lib. 1. cap. 37. n. 17.

9. Quæritur, an peccatum ex genere suo mortale, hoc est, cujus malitia ex objecto desumpta, est ita gravis, ut opponatur charitati, vel virtutibus necessariis ad retinendam charitatem cum Deo, & proximo, possit fieri veniale?

Resp. Affirmativè, ex duplici capite. Primò, ex parvitate materiæ. Secundo, ex non plena advertentia ad actionem, quam quis facit, vel ad legem, seu præceptum.

Quod ut intelligas. Pondera in voluntate triplicem posse reperiri actum, seu motum in objectum. Quorum alius est *primoprimum*, qui subito exurgit, sed sine advertentia ad malitiam: estque peccaminosus, si post advertentiam, quod sit contra legem, & rationem, non reprimatur, vel quis non curet cum Dei auxilio reprimere ipsum.

Alius *secundo-primus*, qui à voluntate procedit, sed non cum plena, & perfecta advertentia ad id, quod agit, vel ad actionis malitiam, aut peccandi periculum: advertit voluntas, sed non nisi semiplene, & imperfectè, adeoque cum consensu solum semiplene deliberato operatur. Hæc advertentia, & consensus exemplificatur in semidormientibus, semiebriis, ac in sobriis, & vigilantibus, sed animum passione itæ, & timore perturbatum, vel alienis cogitationibus implicatum, habentibus; in istis actio, aliàs peccaminosa mortaliter, redditur veniale peccatum ex non plena advertentia.

Alius

Alius denique procedens à voluntate, sequens plenam, & actualem advertentiam ad malitiam, & quod sit contra legem, adeoque cum plena libertate ad peccandum mortaliter, qui propterea semper est mortalis.

10. Quæritur, an omnia peccata ex suo genere mortalia, possint ob parvitatem materiae effici venialia?

Resp. Negative.

11. Sed dubitatur, quomodo poterit Confessarius cognoscere, quanam hæc sint?

Resp. Toties agnoscet in transgressione præcepti non dari parvitatem materiae, sed culpam esse mortalem, etiam in materia, quantumvis parva, quoties ponderabit, integram rationem, & veluti totam quantitatem deformitatis, & gravitatem offensæ contra legem, & rectam rationem, in materia parva, æque, ac in magna reperiri; ratio est, quia malitia peccati mortalis consistit in deformitate, & gravitate offensæ, ergo, si hæc invenitur in aliqua materia, etiam levi, semper erit mortalis.

Itaque parvitas materiae non datur in peccatis contra Virtutes Theologicas, V. G. in hæresi, desperatione, & presumptione, odio Dei, contemptu ejusdem, blasphemia, &c. ratio est, quia per hujusmodi peccata semper Deo tribuitur, vel defectus perfectionum, quæ sunt motivum formale talium Virtutum; vel aliqua contemptibilitas, sic ut, etiam in quacunque parvitate, gravis appareat contra rectam rationem deformitas. Quidquid enim in Deo oderis, infinitam ejus Bonitatem odio habes; quamcumque ab eo revelatam propositionem neges, infinitam ejus negas Veracitatem: cum

Deum contemnis, vel blasphemias, eidem aliquam contemptibilitatem, & vituperabilitatem tribuis: dum desperas, Dei Bonitatem, & Potentiam offendis: & præsumens, non debito modo appetas æternam beatitudinem, sed ipsam vilipendis, dum eam æqualem & proportionatam operibus naturalibus facis, vel media contemnis, propter quæ Deus eam conferre decrevit; quod de se malum apparet.

Non datur in juramento assertorio, in quo, non sine gravi irreverentia, etiam ad rem minimam confirmandam, falsus testis Deus adducitur, per dicenda l. 2. cap. 16. In magia, & superstitione, quæ est cum pacto expresse cum Demone, & abusu Sacramentorum, vel Sacramentalium; nam semper malum est pacisci cum hoste Dei, & hominum, & rebus sacris ad malum finem abuti. In simonia, in qua datur pretium temporale pro re spirituali, quia semper gravis irreverentia est, quæcumque rem spirituales æqualem existimare temporali pretio, quamvis modico, & ipsam in pactum deducere: semper enim res spiritualis vilipenditur: de quo lib. 2. cap. 26. In sollicitatione ad turpia: & fræctione sigilli Sacramentalis: In iteratione Sacramentorum, & essentialibus requisitis ad Sacramenta; quia id sine maxima irreverentia contra dignitatem ipsorum non efficitur. In jejuniis naturalibus, prænecessario ad Eucharistiam suscipiendam; in cujus violatione, propter Sacramenti dignitatem, semper integra malitia reperitur, sive multum, sive parum cibi, & potus sumatur, nam Cælesti, & Spirituali Cibo terrestris præponitur, quod maximè indecens

accens consideratur Cap. liquido de confecrat. dist. 2. In rebus venoreis, deliberatè quæsitis, ex dicendis lib. 2. cap. 28. In anno novitiatus; In aetate requisita ad Ordines, & similibus.

12. Quæritur, undenam colligatur peccatorum numerica distinctio?

Resp. Non à diversitate numerica præceptorum præcisè, cum idem sub eadem formali ratione præcipiant, ut contingit in præceptis jejunii, incidentis in eundem diem quatuor temporum, & quadragesimæ: & in præceptis prohibentibus furtum, quod tribus præceptis prohibetur, naturali, divino, & humano; sed, vel à multiplicatione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum, vel ab objectorum numerica pluralitate, circa quæ tendunt. Nam, sicut ex diversitate objecti formalis sumitur distinctio specifica, ita ex diversitate objecti materialis distinctio materialis, & numerica peccatorum. *Campion. par. 1. cap. 34.*

Hinc toties numero multiplicantur peccata cordis, oris, vel operis respectivè, quoties multiplicantur cogitationes, aut desideria peccaminosa; aut blasphemie, aut furta: aut quoties plura numero sunt objecta, in quæ, licet unus, & idem physicè actus, multiplex tamen moraliter tendit; ex qua doctrina plura resolves.

13. Quæritur, quando censeatur actus, vel opus moraliter interruptum?

Resp. Hoc relinquitur iudicio prudentis viri; præsumitur autem, quando propositum cessavit, & postea de novo *Matthæucci Causela Confess.*

reassumitur: vel, cum quis retractavit priorem cogitationem, & desiderium, dolendo de illis, & postea ad idem revertitur: qui animo furandi domo egreditur, & in via propositum furandi retinet, unum peccatum committit, licet gravius, ratione extentionis ad tantum tempus; cum verò alio negotio distrahitur, vel somno opprimitur, si post somnum, & negotium prioris propositi memor, illud approbat, seu renovat, novum numero peccatum committit; & moraliter ea proposita interrupta censentur.

14. Quæritur, quomodo in praxi se gerere debeat Confessorius cum penitente sic se accusante; unico ictu plures occidi: unico actu volui plures interficere, vel ad plures solutas accedere: furatus sum decem: existens in mortali celebravi, & Sacramentum penitentiae ministravi?

Resp. Ipsum urgeat, ut numerum aperiat: an eo ictu decem occiderit: an proposuerit decem occidere, & ad decem, vel decies ad unam accedere, & unam interficere; an illa decem unica, vel duabus vicibus sit furatus, & an uni solum damnum intulerit, an vero duobus; quot Missas in mortali celebraverit; & quot Sacramentaliter absolverit, & similia. Cum vero numero aperire non potest, debet temporis moram exprimere juxta dicta *cap. 10. num. 18.*

15. Quæritur, quamam peccata specie distinguantur?

Resp. Illa, quæ vel diversis virtutibus adversantur, ut furtum, blasphemia, &c. quo-

(O)

quo-

quorum primum est contra Justitiam, & secundum contra Religionem; vel quæ eidem virtuti, sed diversa ratione indecentiæ, & turpitudinis opponuntur, ut perjurium, & violatio voti, quorum utrumque est contra Religionem, & tamen non est dubium specie differre; cum diversa turpitudine appareat, in perjurio, ac in violatione voti; vel, quæ diversis perfectionibus ejusdem virtutis opponuntur; sic liberalitati, quæ inclinat ad non dandum ultra id, quod honestum est, per excessum opponitur prodigalitas, quæ dat plus quam oportet, & per defectum avaritia, quæ plus retinet quam deceat, quando liberalitas inclinat ad non retinendum ultra, quàm decens sit.

16. Sed quaeritur, an diversitas specifica objecti materialis sufficiat ad distinctionem specificam peccatorum?

Resp. Negative, loquendo de diversitate specifica objectorum in sensu philosophico, & naturali; alias furtum ovis esset diversæ speciei à furto panni; quod tamquam falsum communiter recipitur, ex eo, quod in æstimatione morali specialem malitiam non involvat unum præ alio; verum, cum præter diversitatem physicam objecti diversa apparet indecentiæ, & turpitudinis ex objecto etiam, sumitur diversitas specifica peccatorum; sic ablatio vitæ est distinctæ speciei peccatum ab ablatione honoris, & pecuniæ; licet eidem virtuti justitiæ opponantur; & non nisi, quia in eis diversa indecentia moralis reperitur; nam gravius certè est homicidium furto, quia majus est bonum vitæ, quam bona externa; & majus detrimentum ex homicidio recipitur, quam ex furto.

17. Quaeritur, an ex diversitate præceptorum colligi possit specifica diversitas peccatorum?

Resp. Affirmative, modo præcepta illa sint non solum materialiter, sed etiam formaliter diversa: Materialiter diversa censentur, quando eadem res diversis præceptis præcipitur, seu prohibetur, sed sub eodem motivo, & sine ejusdem virtutis: sicut præcepto naturali, divino, & humano, tamquam injustum, prohibetur factum; tum verò formaliter diversa reputantur, quando idem præcipiunt, seu prohibent, sed sub diverso motivo; sic, qui Sacerdotem occidit, duplex peccatum specie distinctum committit, quia agit contra plura præcepta, ex diverso motivo imposita, nempe ex motivo justitiæ, de non inferendo damnum proximo, & motivo Religionis, de reverentia exhibenda Sacerdotibus.

18. Quaeritur, quanam sint virtutes, quibus diversa species peccata opponuntur?

Resp. Sunt tres Theologicæ, Fides, Spes, & Charitas, quatuor morales, Justitia, Fortitudo, Temperantia, & Prudentia; Cardinales nuncupantur, quia in eis tamquam in cardinibus, universa boni operis structura nititur. Virtus Theologica, à morali distinguitur, quia Theologica habet pro suo objecto immediato, & terminativo quod ipsum Deum; sic Fides attingit Deum, ut est summè Verax; Spes ipsum ut bonus est, & misericors, à quo expectatur beatitudo; & Charitas ipsum, ut summè bonum in se est, & infinite propter se diligibilis; virtus verò moralis, non sic Deum respicit, licet postea ad Deum conducatur, sed inclinat proxi-

proximè potentiam ad actus bonos moraliter conformes, nimirum legi, & recte rationi, & propterea dignos pœna, vel prœmio.

19. *Quæritur, quanam sint peccata Fidei Theologica opposita?*

Resp. Sequentia. Hæresis, Apostasia, blasphemia hareticalis, omisio actus fidei, & lectura librorum prohibitorum, hæresim continentium, vel de Religione tractantium: *vid sup. cap. 3. & lib. 2. capit. 4.*

20. *Quæritur, quanam sint peccata opposita Spei Theologica?*

Resp. Duo, præsumptio & desperatio, de quibus supra *cap. 1. num. 19. & 20.*

21. *Quæritur, quanam sint peccata opposita Charitati Theologica.*

Resp. Plura, *Odiū, Acedia, Invidia, Discordia, Contentio, Rixa, Seditio, Schisma, Scandalum, & Bellum*: *vid. lib. 2. cap. 8. & cap. 28.*

§. I.

Odiū.

22. *Quæritur, Quid sit odiū?*

Resp. Est actus, quo volumus alicui malum, quia malum ipsius est, quod ex charitate tenemur non velle ipsi. Solet hoc evenire, vel per tristitiam de bono, quod actu obtinet, vel per gaudium, & delectationem de malo, quod habet; vel per desiderium, quod illi adveniat malum, quod non habet, & privetur bono, quod habet. Tristor, quod Petrus sit dives, non quia divitiis abutitur, quia tunc tristitia esset de malo usu) gaudeo de ipsius occasione: desi-

dero jacturam illius famæ, vel facilitatum, aut non esse, vel esse sub arumnis; aut hæc ipsi adveniant, cooperor; odio habeo Petrum. Sicut per oppositum, ipsum amo, cum volo ei bonum sive, quod habet, gaudento, quod illud habeat, & cooperando, si opus est, ut conservetur semper; sive, quod non habet, optando illud ipsi.

23. *Quæritur, An Deus possit odio haberi?*

Resp. Affirmativè à creatura depravata voluntatis. Habetur ex Scriptura pluribus in locis: *Joan. 15. Oderunt me, & Patrem: Psal. 138. Nonne omnes, qui te oderunt, Domine, oderam. Quæ sint factis. Peccatoribus displicet, quod Deus pœnas peccatis infligat, & ea prohibeat; sub qua ratione eum apprehendunt sibi disconvenientem, & sub ea odio habent, ac optant eum non esse, licet revera non sit malum, quod castiget, nec quod possit castigare, tamen secundum affectionem comodi est malum castigare. Ceterum propter se præci de odio non potest haberi quia in ejus natura nihil, nisi infinitè amabile reperitur. Poncius *Theol. disp. 33. num. 1.**

24. *Quæritur, Quanam sit differentia inter odiū inimicitia, & illud abominationis?*

Resp. I. Est, quia odiū inimicitia est odiū personæ, quæ nobis displicet, & cui propterea volumus malum, ut malum illiusest. Illud verò abominationis, est aversio quædam à persona propter qualitatem, vel defectum in ipsa existentem, ex qua aversione sequitur, ut nec placeat ejus conversatio, nec præsentia. Quia discipulo displicet, & nolle disciplinam,

plinam, ac correctionem Magistri, à Magistro fugit, ejusdemque presentia sibi grata non est. His videas, quod odio habetur potius correctio, quam persona. Et ideo odium abominationis solet dici, etiam odium qualitatis. Sed cavendum est, ne crescat in odium personæ.

Secunda est, quia odium abominationis erga homines, non semper est peccatum, & potest compati cum charitatis amore; nam ipsos peccatores, quos, ut tales detestamur, & quorum presentia nobis displicet, possumus amore charitatis amare, desiderando ipsis bonæ gratiæ, & gloriæ. De isto odio Psalm. 138. dicitur, *nonne, qui te oderunt, Domine, oderam: & infra: perfecto odio oderam illos.* ubi August. *quid est perfecto odio? Oderam in eis iniquitates eorum.* Hoc est perfecto odio odisse, ut, nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas, & infra: *quomodo ergo in eis implebit. & quod ipse dixit, nonne eos, qui oderunt te, odjabui? Et quod Dominus præcepit, diligite inimicos vestros? Quomodo implebit hoc, nisi illo perfecto odio; ut hoc in eis oderit, quod iniqui sunt, hoc diligat, quod homines sunt?*

Dixi erga homines, quia, erga Deum, est per se, & intrinsece malum, ac mortale, cum in Deum nulla possit cadere imperfectio, ob quam abominatione, vel odio dignus sit.

Illud verò inimicitia, seu personæ, si vè in Deum, si vè in proximum est per se, & intrinsece malum, & ex genere suo mortale; & est omnium maximum, quia opponitur virtuti Charitatis, de qua maximum mandatum habemus, juxta illud.

Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum, &c. hoc est maximum, & primum mandatum.*

Odium in Deum, nisi excuset inadvertentia, semper est mortale; nec parvitas materiæ excusat ex dictis lib. 2. c. 5. num. 12. Illud verò in proximum semper est mortale, si sit cum plena advertentia, & non excuset parvitas mali optati. Vid. loc. cit. cap. 8. num. 19.

§. II.

Acedia, & Invidia.

DE acedia satis dictum est, lib. 2. cap. 28. nu. 42. Est ex genere suo mortale, quia est contra charitatem, quæ ad Deum suos obligat sub mortali.

25. *Quæritur, Quid sit invidia?*

Resp. Est dolor, seu tristitia de bono proximi, quod est, vel apprehenditur diminutivum propria excellentiæ: vel, est gaudium de malo alterius, in quantum per illud augetur propria excellentiæ, & illa proximi diminuitur. Quapropter, ut dolor, & tristitia de bono alterius sit invidia, exigitur, quod concipiatur ex hoc motivo, quia nimirum est, vel apprehenditur, ut diminutiva propria excellentiæ: V. G. Mallem Petrum cedere Prælatura, ne ego subeam imminutionem meæ excellentiæ. Sic, ut gaudium de alterius malo spectet ad invidiam, necesse est, ut concipiatur, tanquam augmentum propriæ extimationis, vel quia ex eo proximus non pluris extimatur, quam ego.

Est ex genere suo mortale, quia opponitur charitati, qua teneor non habere aut

aut tristitiam de bono, aut gaudium de malo proximi. Inadvertentia autem, vel levitas mali potest à mortali excusare: vid. loc. cit. cap. 8. num. 21.

§. III.

Discordia, Contentio, Rixa, & Seditio.

26. **Q**uæritur. *Quid sit discordia?*

Resp. Est contrarietas voluntatum, destruens concordiam, & pacem. Est peccatum charitati oppositum, atque ex genere suo mortale, quando sub mortali tenemur concordare: dum nimirum prævidemus sequi malum, quod ex charitate deberemus impedire. Discordat Filius à Patre in economia domus, prævidens ex eo sequi damnum græve familiæ: discordat miles à Duce, imperante in tali loco stationem, ex quo oritur, ut hostis prævaleat: discordat Pœnitens à Confessario, instruente ipsum de errore suæ opinionis, ex quo nascitur, quod occasione peccandi non deserat, vel restitutionem non faciat: peccant omnes peccato discordiæ; & si formaliter intendant deobedire, & ab eis discordent, etiã peccatum inobedienciæ committunt. Ab istis potest ad alia descendere.

Discordiæ, quæ ex genere suo est mortale; ex ignorantia, inadvertentia, vel ex parvitate materiæ potest fieri venialis.

27. **Q**uæritur. *Quid sit contentio?*

Resp. Est verbalis altercatio, qua quis impugnat veritatem cognitam; vel defendit veritatem modis indebitis, quando ex charitate id non deberet: est pec-

catum appositum charitati, & propterea ex genere suo mortale.

28. **Q**uæritur, *Hæreticus impugnat veritates fidei, petitur, an peccet peccato contentionis?*

Resp. Affirmativè, sed ulterius, peccat etiã contra fidem; sicut impugnans famam proximi, & ipsam lædens, delinquit, etiã contra justitiam, etiã si vera forent, quæ spargit (modò essent occulta) quia occultus peccator jus habet ad propriam famam. Quòd si forent publica, tunc verum affirmaret, sed modo per charitatem sibi interdicto, quæ non delectatur, nec gaudet de malo proximi, & tunc peccatum esset in sola specie contentionis.

29. **Q**uæritur. *Quid sit Rixa?*

Resp. Est pugna inter aliquos factis nocivis ex ira, & absque debita auctoritate inita. Si sit sine condicto, est propriè rixa. Si ex condicto, cum designatione temporis, armorum, & loci, dicitur duellum, de quo supra cap. 2.

Est peccatum ex genere suo mortale. Nam opponitur charitati; destruit enim pacem, quæ animos unit inter se. Et semper reperitur conjuncta cum injustitia; quia, vel offenditur proximus in bonis corporis, vel periculo exponitur offendendi. Inadvertentia tamen, & leve nocumentum potest excusare à mortali.

30. **Q**uæritur. *Quæ nam debeat esse praxis Confessarii cum pœnitente, se accusante rixa deliquisse?*

Resp. Quia rixa regulariter oritur ex prævia contentione verborum: exquirat 1. verba, & injurias illatas in famam. 2. Blasphemias. 3. Damnum illatum in

corpore, vel, quod poterat inferri. 4. Numerum personarum, quas læsit. 5. Qualitatem personæ, an fuerint Clerici, vel parentes, aut Superiores. 6. An ipse fuerit aliis auctor rixæ? Quia tunc non modo est cooperatores, sed causa omnium peccatorum, à cæteris commissorum.

31. Quæritur. *Quid sit seditio?*

Resp. *Est discordia inter membra Reipublicæ, violans inter ea pacem; & contingit, dum una pars insurgit in aliam, sive actu pugnet, sive ad pugnam se præparet. Infert, etiam peccatum contra iustitiam damnificando partem; & contra iustitiam legalem, tendens ad destruendas justas leges latas pro tranquillitate Reipublicæ.*

§. IV.

Schisma.

32. **D**E Schismate diximus, cap. 3. n. 24. Hic aliud resolvendum non remanet, quàm notare, quòd schisma est ex genere suo peccatum mortale; & potest fieri veniale solum ex defectu plenæ deliberationis, non verò ex parvitate materiæ; quoniam separatio, & divisio ab unitate Ecclesiæ, & eius capite, Romano Pontifice (in qua formaliter schisma consistit) non potest esse materia levis. Nam materia levis esse nequit, sed est mortale ab eo recedere, quod est omninò necessarium ad salutem; sed per schisma ab eo receditur: Nullus enim potest salutem consequi extra Ecclesiæ communionem, & unitatem: Utrumque enim est articulus Fidei; & patet ex illo Symboli Constantinopolitani: &

unam Sanctam Ecclesiam: & ex alio Apostolorum Sanctorum communionem. De qua re videatur De-magistris Sylva Ecclesiast. 10. 2. lib. 2. tit. 3. cap. 3.

§. V.

Scandalum.

33. **Q**Uæritur, *Quid sit Scandalum?*
Resp. *Est dictum, vel factum minus rectum, hoc est, malum præbens proximo occasionem ruinae spiritualis. Per factum, intelligitur, etiam ommissio actionis præceptæ. Est scandalum ex suo genere mortale, & oppositum charitati; quia ex charitate tenemur, non facere malum proximo, & velle bonum ipsius: scandalum autem ad ruinam spiritualem adducit. Est semper mortale, si inducat ad peccandum mortaliter. Veniale verò, vel ex imperfecta deliberatione, vel, si est peccati venialis occasio.*

Dicitur *occasio*, & non causa, quia, qui est causa, cur alius peccet, non peccat solum contra charitatem, verum etiam contra virtutem, ad quam violandam inducit, ut contra castitatem, iustitiam, &c. Ex quo sequitur, quòd, qui imperio, suasionem, vel consilio est causa inducens ad furandum, peccat etiam contra iustitiam, & tenetur restituere, quia est causa moralis furti; qui verò solum suo malo exemplo inducit hominem ad furandum, non lædit iustitiam, nec tenetur restituere, & peccat solum contra charitatem.

Propterea Confessarius diligenter inquirat à pœnitente, an suo malo exemplo fuerit

fuerit occasio, ut proximus furaretur, an verò etiam causa: quia in secundo casu debet ad restitutionem obligare, non verò in primo: Verùm in peccato scandalosi debet etiam inquirere ultimam speciem peccati, ad quam suo malo exemplo alium induxit; ut, si induxit ad violandam castitatem, & in qua specie? An cum virgine, nupta, vel Deo sacra, &c. ut ita cognoscat speciem peccati. Debet pariter exquirere numerum personarum, quibus, etiam unico peccato, datum est scandalum; nam tunc plura distincta peccata committuntur. Majol. in Decalog. 10. 1. q. 3. de præcept. charit. artic. ultims. 5. 1.

34. Quæritur, Quotuplex est scandalum?

Resp. Multiplex. Activum, & est actio illa, seu actionis omissio, quæ est occasio inducens alium ad peccandum per quam quis dicitur scandalizare.

Passivum: & est ruina spiritualis orta ex dicto, vel facto alterius. Aliud autem est datum, aliud acceptum. Primum est peccatum, quod fit, ex verò malo exemplo, data occasione peccandi. Secundum est, cum quis ex sua malitia scandalizatur, vel occasionem sumit iudicandi malè de alio, & aliquo modo peccandi, ex veris etiam virtutum actibus, etiam postquam sibi sufficienter innotescit virtuosè exerceri. Hoc ex activo non oritur. Et dicitur acceptum, sed non datum, soletque Pharisæicum appellari; quia Pharisæi ex odio, & invidia in Christum, occasione gestorum ab ipso, scandalizabantur, & murmurabant, eique detrahebant, ut loquitur Matth. 15.

Præter scandalum passivum ex malitia, datur etiam scandalum ex ignoran-

tia; & est, cum quis ex ignorantia bonitatis actionis, vel circumstantiæ reddentis actionem licitam, sumit occasionem cogitandi actionem esse malam, & peccandi; quod nominari solet scandalum pusillorum; quia cum pusilli simplices sint, minus docti, & in virtute infirmi, solent occasionem peccandi sumere ex dicto, vel facto indifferenti, vel æquivoco ad bonum, & malum.

35. Quæritur, Quando scandalum pusillorum sit mortale in ponente actionem, propter quam pusilli occasionem sumunt peccandi?

Resp. Quoties dictum, vel factum, quamvis ex se bonum, æquivocum tamen ad bonum, aut malum, in talibus circumstantiis, vel à tali persona exercetur, ut pusilli, simplices, & infirmi ex eo ruinam spiritualem possint incurere, nisi instruantur de veritate. Totum hoc habetur ex Paulo 1. ad Corinth. 8. Ubi quosdam doctiores Corinthios alloquitur. Sciebant isti Idolothyta, seu cibos Diis immolatos, non esse ab aliis cibis differentes, nec eis aliquid sacri, aut religionis ex eorum immolatione accidere, & propterea liberè eos comedebant. Sed quia inde oriebatur occasio scandali in fidelibus simplicibus, & infirmis, maxime de Gentibus conversis, putantibus eos comedere ad modum Gentilium, hoc est, in venerationem Idoli; eorum exemplo inducebantur ad eos sic comedendum, consequenter ad graviter peccandum; idè præfatos doctos instruit, his verbis: *videte autem, ne forte licentia vestra (comedendi) offendiculum fiat infirmis, si enim quis infirmus in fide, (non bene instructus)*

v. de-

videris eum, qui habet scientiam, in idolo recumbentem (cum idololatri epulantem) nonne conscientia ejus eum sit infirma (non bene instructa) edificabitur ad manducandum idolothythum? (Confirmabitur in errore suo ad comedendum idolothythum, ut idolothythum) Et peribit infirmus in sua scientia, frater, (qua abuteris) propter quem (salvandum) Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & perentientes (vestro imprudenti facto vulnerantes) conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter, si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in eternum, ne fratrem meum scandalizem. Ad quos hæc alia ex cap. 10. diriguntur. Omnia mihi licent (estd liceat in se idolothythum comedere) sed non omnia expediunt: Sed non expediunt omnia, quæ licent. Omnia mihi licent, sed non omnia adificant: hoc est non expediunt, quia non adificant: immò destruit, & ad ruinam impellit hæc commestio in idolo, vel coram infirmo. Nemo, quod suum est, quarat, sed quod alterius. Nam charitas dicitur, ut non nostra queramus cum alterius scandalo, vel coram infirmo.

Ex his habes, quod scandalizans pusillum facto, vel dicto, æquivocis ad bonum, vel malum, aut leviter malum, prævidens, vel debens prævidere, quod simplex, & ignorans, ex eo sit sumpturus occasionem peccandi mortaliter, mortaliter peccat, quia influxum aliquem habet in ejus peccatum.

Cæterum, si quis simplices de veritate instruxerit, & capaces reddiderit de qualitate actionis, si postea ex ea occa-

sionem peccandi sumant, in nihilo actionem exercens est culpabilis; nec pusillorum, sed merè acceptum ex malitia, & pharisaicum scandalum erit.

36. Queritur. An rea sit scandalum mulier; quæ suo ornatu occasionem præbet proximo ruina spiritualis, dum non est sine se ornat, nec expressè illius ruinam peroptat.

Resp. Vel ornatus est honestus juxta decentiam proprii status, & communem morem Patriæ, vel est de se provocativus ad libidinem, invetecundus, & dissolutus. Si primum, non peccat, neque scandalizat in usu. Ratio est, quia mulier jushabet ad ornatum ex natura sualicitura, & communem cæteris ejusdem Civitatis mulieribus, sibi æqualibus. Et sicut naturalis pulchritudo mulieris per se, & directè non provocat ad luxuriam, sic nec talis exterior corporis ornatus; unde in casu, quo quis scandalizaretur, foret scandalum, dumtaxat acceptum, & non datum.

Si secundum, mortaliter peccato scandali delinquit, quia ponit factum, quod de sua natura est ad peccatum provocativum; cujusmodi censeretur, si verenda non tegat, vel non nisi tenui velo: si mammillas denudet, & ita in publicum prodeat. Discutitur à simili de eo, qui rem alienam furripit, nec expressè intendit damnum proximo inferre, qui nihilominus est reus furti; quia, licet absit expressa nocendi intentio ex fine operantis, habetur tamen virtualis, & interpretativa, æstimanda ex fine operis, quod de sui natura est nocivum.

Quod totum apparet ex doctrina D. Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. in resp. ad 4. ibi: *Dis-*
Etum,

Hum., vel factum alterius potest esse alteri causa peccandi per se, quando aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere: vel etiam si ipse hoc non intendat, ipsum factum esset tale, quod de sui ratione habet, quod sit inductivum ad peccandum: puta, cum aliquis publice facit peccatum, vel, quod habet similitudinem peccati.

Quare prædicta mulier debet se in confessione accusare de dato proximo scandalo propter ornatum, vel de se provocativum ad peccatum, vel assumptum præter morem Patriæ cum advertentia, vel debito advertendi, quod potuerit excitare ad libidinem. Ratio est, quia si quis teneretur solum confiteri de peccato scandali, dum expressè intendit ruinam spiritualem proximi, vix unquam tenerentur homines de illo confiteri, eo quia præter Diabolum, vix est aliquis directè, & expressè illam intendens; cum tamen frequenter homines dent scandala, super quo se debent accusare.

37. Sed quid. Si ornatus assumatur ex quadam curiositate, levitate, vel vanitate, ut laudetur de pulchritudine?

Resp. Si de se non sit valdè provocativus, & dissolutus conjiciens se ipsam, virosque in periculum peccati, sed solum cum excessu ad morem Patriæ, & modum convenientem suo statui, erit veniale: sed vide dicta lib. 2. cap. 37. n. 12.

38. Quæritur. An mortaliter peccent adinvenientes novas vestimentorum, & ornatus formas?

Resp. Affirmativè, si modus vestium, & ornatus invetercundus sit, aut impudicus: fecus, si vanitatem duntaxat, & *Masbaucci Cantela Confess.*

curiositatem alat in moderatione elegantia, vel pretii. Nam tunc erit veniale. Legas D. Thom. cit. q. 169. art. 2. in resp. ad 4. ibi. Si qua ars est, ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, utpotè præbentes divitè aliis occasionem peccandi; puta, si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idololatria pertinentia. Si qua verò ars sit, cujus operibus possunt homines bene, & male uti (sicut gladii, sagittæ, & alia hujusmodi) usus talium artium non est peccatum, & infra: quia ergo mulieres licitè se possunt ornare, vel, ut conservent decenciam sui status; vel, etiam aliquid superaddere, ut placeant viris (maritis scilicet) consequens est, quod artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis, nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa.

39. Quæritur. Mulier honesta advertit, si festo accedat ad Ecclesiam ad Missam audiendam, quendam juvenem ex ejus aspectu passurum ruinam spiritualem, eam concupiscendo; petitur, an Confessarius passu eidem suadere, ut non exeat, eique significare in tali circumstantia non obligari præcepto audiendi Sacrum.

Resp. Negativè, cum communi: nam ex D. Paulo ad Rom. 3. non sunt facienda mala, ut eveniant bona; ergo nec omitendum Sacrum, urgente præcepto, ne proximus in ruinam spiritualem ruat. Tum quia impletio præceptorum, sive Dei, sive Ecclesiæ est de necessariis ad salutem, ergo non potest eo fine omitti: cum nullus debeat peccare, ut alterius

(P)

pecca-

peccatum vitet; in ordine enim charitatis propria salus spiritualis præfertur saluti spirituali alterius, & nullus tenetur contra charitatem propriam operari, ut succurrat proximo. Nec ea circumstantia deobligat ipsam à debito audiendi Missam. Tum quia gratis dicitur. Tum quia lapsus juvenis est potius acceptus, & voluntarius, quàm datus; cum ex ejus malitia, sciens se non posse mulieres alienas concupiscere, eas inordinatè amat. Propterea ipse potius debet fugere, vel, quando non possit, oculos avertere, mentem aliò dirigere, & oratione postulare auxilia gratiæ, quibus à mulieris concupiscentia liberetur. *Laurea de charit. disp. 14. art. 12. §. 6. num. 490. Natalis Alexand. Theol. moral. in Decal. lib. 4. ref. 18. alii que.*

40. *Quæritur. Accedit Parochus id Confessario aperiens. Pater, certò scio à Petro possidere agrum spectantem ad meam Ecclesiam, sed dubio, an debeam repetere: si non repetam, non sustineo jura Ecclesiæ; si repetam, prævideo Petrum prolapsurum in blasphemias, maledictiones, & alia crimina, quæ ex lege charitatis tunc impedirez, quid mihi agendum est, super hoc peto edoceri?*

Resp. Confessarius Parochum instruat, quod ipse non est dominus honorum Ecclesiæ, sed Custos dumtaxat, & administrator fidelis, eaque non posse alienare, vel negligere, sed teneri ad ipsa Ecclesiæ conservanda, & ubi alienata inveniunt ad ea repetenda: & propterea à Petro (præmissa instructione, quod res alienæ sunt dominis restituendæ, & quod ager ille ad Ecclesiam spectat, ut authenticis monumentis probatur) debere

agrum repetere, & quando reddere renuat, per juris remedia est compellendus; prout factum legimus à S. Thoma Cantuariensi, Ecclesiasticæ libertatis vindice, & Martyre, qui Ecclesiæ bona, juraque repetiit posthabito Entici Angliæ Regis, præsertimque scandalo, cum istud non fuerit datum, sed solum ex malitia acceptum.

41. *Quæritur. Scit Petrus, Paulum determinatum esse ad furandum Francisco mille, dum eum à sua resolutione revocare nequit, consulit, ut ab eodem surripiat decem, petitur, an Petrus consulendo minus malum, peccato scandali reus sit?*

Resp. Affirmativè, nam operatur contra charitatem proximi, quæ vult, ut ipsius malum impediatur. Quod Paulus omittat illud majus malum, non tollit, quin committat minus, & peccet, ergo consulens, in minus influit. Scandalum autem consistit in influxu ad malum, seu peccatum proximi, non verò in influxu ad magnum, seu grave.

Dices. Est axioma commune de duobus malis minus est eligendum. Deinde Petrus non consulit minus malum, ut malum, sed ut habet rationem boni respectivè ad majus.

Resp. Vide dicta lib. 2. cap. 20. num. 15. & cap. 29. à num. 13. Tale itaque axioma procedit non in malis moralibus, sed physicis, cum majus evitari non potest, nisi eligatur minus; est quis in necessitate, ut imminente naufragio, eligat, vel vitam mortis, vel mercium jacturam; istam, ut minus malum debet eligere. Tum quia occisurus, V. G. Petrum, non necessitatur, nec ad occisionem, neque

ad mutilationem, vel ad capiendā ipsius bona, sed solum ex sua libertate se ad ea determinat; ergo non est in necessitate eligendi unum, vel alterum, sed omittere debet utrumque.

Ad 2. Negamus minus malum, hoc est furtum decem aureorum, esse bonum respectivè ad furtum centum; non est offensa Dei tam gravis, sed est offensa: & idè furans peccat, & consulens furto cooperatur; nam numquam illicitum pro illicito faciendum, ut dixit August. lib. 2. de adult. conjug. cap. 15. & subdit, quia illicitum est, & adulteram occidere, & illa vivente, alteram ducere, non debet alterum pro altero perpetrare, sed utrumque vitare.

Dices. Genes. 19. ut Loth revocaret Sodomitas à nefario crimine, eis exhibuit duas suas filias cum facultate, ut illis abuterentur: minus autem malum est cognoscere feminas, quàm masculos.

Resp. Factum Loth non fuit positiva inductio, & consilium ad peccatum cum filiabus, sed solum comparativa permissio, istis explicata: *potius filias meas vobis prostituam, quam ut id fieri videam.* Immo D August. lib. contra mendac. ad Consentium cap. 8. non excusat Loth à peccato; quamvis propter animi perturbationem non tam graviter peccaverit.

41. Queritur, *Petrus suspicatur, quod uxor committat adulterium cum Cajo, permittit, ut Cajo domum ingrediat, & in secreto cum uxore maneat, ut in fragranti reperiat, & sic eos corripiat, ut emendentur: peccat, an committat scandalum?*

Resp. Affirmativè, cum Laurecia ait.

num. 430. ubi generaliter resolvit, quod potens, & debens impedire malum alterius, & permittens, ut sequatur, est scandali reus, quia censetur præbere occasionem peccandi, & ad peccatum influere; propterea Petrus peccat, si adulterium non impedit. Et peccat Dominus, si permittat, quod servus faretur, ut deprehendat eum in furto: Colligitur ex cap. Praterca 23. 7. 8.

43. Queritur, *Est Titius paratus dare ad usuram, petitur, an Cajo possit ab eodem explicitè ad usuram petere?*

Resp. Negativè, & dum petit, peccat peccato scandali; ac cooperatur ad usuram, cum ad eam, occasionem præbeat. Nec obstat, quòd sit paratus facere: nam ad executionem non venit, nisi ex petitione: ergo in executionem externi operis influit petens; præparatio illa in Titio est peccatum, ad quod non influit Cajo: executio autem est peccatum etiam Cajo, cum ad eam sua petitione aliciat, & inducat Titium.

44. Sed petitur. *An possit ab eo petere mutuum?*

Resp. Affirmativè, ad subveniendum suæ necessitati, sine usuris mutuet. Ratio est, quia in isto casu non cooperatur usura, quam potius nollet, cum ipsa gravetur, sed rem licitam ad suæ necessitatis solamen poscit, mutuum scilicet, quod pollet, & deberet obtinere sine usura.

45. Queritur. *An reus scandali sit, qui pecuniam dat Sacerdoti, nolenti puerum baptizare; vel se, aut alium sine pretio absolvere?*

Resp. Affirmativè, quia cooperatur simoniæ illius. Si puer est periculo mortis

tis expositus, potest ipse baptizare. Si alium Sacerdotem non habeat, cui confiteatur, potest conteri, & ideo nulla potest excusatione liberari, quin peccet, si pretium conferat.

46. Queritur. *An scandalizator teneatur damnum spirituale restaurare bonis operibus inducendo ad bonum?*

Resp. Affirmative, ut exemplar bonorum operum iis sit, quos malis operibus in ruinam spirituales induxit. Ita meretrix penitens debet iis de vicinia signa conversionis exhibere.

§. VI.

Bellum.

Bellum est preparatio, & dispositio militum ad pugnam. Prælium autem est ipsa actualis pugna, & conflictus.

47. Queritur. *Quomplex sit bellum?*

Multiplex. Unum *justum*, quod à legitima potestate iusto titulo, ac quadam necessitate suscipitur. Aliud *injustum*, quod deficientibus illis conditionibus geritur.

Item aliud est *aggressivum*, seu *offensivum*, quo alius impetitur. Et aliud *defensivum*, quo quis ab impellente se defendit, vim vi repellens.

Item, aliud est *bellum sacrum*, quod contra hostes fidei suscipitur pro Religionis tutela. Et aliud *non sacrum*, quod pro bonis temporalibus geritur.

48. Queritur. *Quid requiritur, ut bellum offensivum sit justum.*

Resp. Tria sunt necessaria. 1. *Legitima auctoritas*, juxta August. lib. 22. contra Faustum cap. 75. Propterea soli Prin-

cipes, & Republicæ in temporalibus superiorum non habentes, ad quem possint recurrere pro reparatione injuriæ receptæ, possunt bella movere.

II. *Finis*: Aded ut finis suscipiendi bellum debet esse pax, salus, & securitas Republicæ juxta August. relatum cap. Noli 23. q. 1. Non enim ex cupiditate divitiarum, aut gloriæ tantum causa, & libidine dominandi bella moveri debent. Nam ut S. Doctor loquitur lib. 3. de Civit. Dei cap. 6. *Inferre bella Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum est?* Et legendus etiam est loc. cit. contra Faustum cap. 74.

III. *Causa justa*; ut nimirum, qui per bellum impugnantur, sint culpabiles; vel, quia injuriam inrogarunt, jura læserunt, vel bona occuparunt. Causa debet, etiam iudicio prudentum, gravis esse, cum proportionem ad damna verisimiliter ex bello secutura, aliàs imprudentissimè moveretur; cum irrationabiliter agat, qui ob defensionem boni minoris exponit majora periculo; &, ut impediat minora mala, majoribus viam aperit, ut cædibus, incendiis, &c. Nec plus intendendum est, quam id, quod jure sibi debetur; aliàs, etiam si causa fuerit justa, bellum erit illicitum, & non sine peccato.

Notandum, quod etiam causa justa concurrente, prius quam bellum moveatur, tenetur Princeps offensus monere adversarium, an velit pacificè concordare, & sibi amabiliter satisfacere? Ratio est, quia ex charitate cum possumus, tenemur vitare innumera mala, quæ ex bellis sequuntur.

49. Queritur. An bona in bello iusto accepta possint licite retinere?

Resp. Affirmativè. Jure enim gentium, omnia ea, quæ devictis hostibus, iusto bello capiuntur, sunt victorum, ut pluribus congestis apud Gonzalez in 2. tit. 24. cap. 19. num. 9. de jur. juran. Viri sancti exercuerunt hoc jus prædæ. Abraham Gen. 14. jure prædæ substantiam tulit quatuor Regum. Josue 22. Expugnata Civitate Hashtarum Josue prædam Civitatis divisit Filiis Israël ex præcepto Domini.

50. Queritur. An in bello iusto liceat uti insidiis: vulgò astutiae, cautele et tendere aguati all' inimico?

Resp. Affirmativè, modo semper absint mendacia, & fraudes, quæ sunt signa per se deceptiva. Fas est occultare hosti sua consilia, & resolutiones, ac totum, quod conducit ad bellum, & finem victoriae. Dux, exposita parte exercitus, reliquos milites occultat in sylva: insidiis uritur contra hostem, sed non mentitur, quia non dicit se alios non habere, nec omnes tenetur exponere. Imprudens est hostis, si putet eum alios non habere, vel sibi insidias non parare. Legatur August. relatus in cap. Dominus noster 23. qu. 2.

51. Queritur. Princeps A. illaturus bellum Principi B. exquirat à Theologo, & Consiliariis, quid sibi liceat; à quibus in responsis accipit, utrinque esse opiniones aequè probabiles; petit, an stante aequali probabilitate pro iustitia, & iniustitia belli, possit ipsum licite alteri movere?

Resp. Negativè, contra probabilitas asserentes absolute licitum esse sequi opi-

nionem probabilem, quæ favet libertati; seu, quæ asserit actum aliquem esse licitum in concursu alterius aequè probabilis, quæ stat pro præcepto, seu, quæ asserit talem actum non licere. Ratio est, quia, si aequalis ponderis rationes sunt pro iustitia, & iniustitia, non est certum, sed dubium, bellum esse iustum; ergo non potest ipsa licite movere, quia agere cum dubio non licet, cum ita operans se exponat periculo peccandi, sed debet eligere, quod est tutius, juxta regulam juris, &c. In dubiis semitam debemus eligere tutiorem: tutius autem est tunc à bello cessare, quia ita ex bello nascencia mala vitantur.

Addo, quod ex vi rationum tunc apparet ei, quòd una pars sit magis vera, quàm altera; ergo neutri potest prudenter assentiri: immò, si uni adhereret, non nisi cum formidine de opposito (quod est opinionis probabilis proprium) ergo cum advertentia, quod opinio, cui adhereret, incerta sit: opinio autem, quæ incerta cognoscitur, non potest esse regula moralis operationis; Est res clara. Et patet in Judice, sedente inter duos litigantes agrum, qui non potest in unum præ alio sententiam dicere, si aequalis ponderis rationes afferant. Aequè bene remanent in æquilibrio lances in libra, si æquale utrinque pondus imponatur, ac si nullum imponeretur?

Dices. Princeps inter eas aequales probabilitates ex sua libertate ad partem, quod sit iustum, se determinat; ergo in praxi dubius non est.

Resp. Negando consequentiam. Determinatio ista voluntatis non minuit

(P) 3

pon-

pondus rationum, propter quas intellectus erat dubius. Tum quia, imprudens is reputatur, qui quibusdam affirmantibus aliquem cibum esse veneno infectum, aliis cum æquali rationum pondere negantibus, ex sua libertate absque ulla dubitatione iudicat cibum illum esse à veneno immunem; imprudentiorque est, qui dubitans, nec sciens utra verior sit sententia, eundem cibum, quasi à veneno liberum, manducat; nonne exponitur mortis periculo? Propterea ne in praxi sit dubius, necesse est, ut occurrat aliqua circumstantia, quæ dubium tollat.

Dices. Omnise dubio in praxi liberat, certoque iudicat se posse licite bellum movere, per hunc actum reflexum: *licitum est sequi opinionem certo probabilem.*

Resp. Ergo nullus est dabilis casus, in quo quis teneatur ad praxim eligere illam regulam juris, *in dubiis*, &c. quia quotiescumque propter æqualis ponderis contrarias rationes dubium erit, an aliquis actus sit licitus, nec ne, poterit voluntas imperare intellectui, ut talem actum reflexum eliciat: at id est falsum alioqui Canones talem regulam observandam non proposuissent.

Dices. Regula illa juris non continet præceptum, sed consilium; ergo Princeps, de quo agitur, potest eligere opinionem, quæ allerit, bellum esse iustum.

Resp. Negando antecedens, Canones, in quibus illa regula repetitur, constant terminis importantibus strictum præceptum *ut, in dubiis viæ est tutior eligenda; cap. Illud. de Cleric. excom. ministr. Clericus. Exivi de verb. signif. in his,*

quæ anima salutem respiciunt ad vitandos graves remorsus conscientie, pars securior est tenenda: verba non sunt facultativa, per verbum potest, sed obligatoria per illud debet.

Hinc sequitur, quod opinio de iustitia belli debet esse abique dubio probabilior, & moraliter certa: ex Poncio curs. *Theol. disp. 33. q. 4. Laureæ de virtutibus charit. opposit. disp. 14. art. 10. §. 5. num. 254, & 258.* Ratio est, quia eum agatur de re gravis momenti, ut de periculo tor homicidiorum, & calamitatum, quas bella afferunt, necesse est, ut præcedat opinio, quæ dubium excludat, & esse possit regula moralis operationis, ut quis prudenter agat, & periculo peccandi non se exponat.

In bello iusto licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad vindicandam injuriam, ad boni communis defensionem, & salutis securitatem; ut vastare, obsidere, destruere arces, nocentes interficere (sed cavenda est nimia auctoritas, & inhumanitas) aliaque damna inferre, quantum necesse est ad habendum pacem, & securitatem ab hostibus; qui ratione delicti, & injuriæ irrogatæ censentur subesse Principi bellanti, tamquam Judici proprio, ut ab eo coerceantur, ne amplius noceant, satisfaciant, & Orbem non perturbent. Arg. ex cap. *Alia 23. quest. 5.*

§ 2. At petitur. *An innocenti licite occidi possint?*

Resp. Directè, & ex intentione non licet, quia est intrinsecè malum, & prohibitum. *Exodi 23.* per accidens autem est permillum; cum nimirum obtineri victoriæ nequit nisi & ipsi pereant, sed id

non debet intendi: sed solum victoria. Et tunc occiduntur sine culpa, sed non sine causa.

Quod intelligitur, tum de innocenti- bus jure naturæ, sicut sunt pueri, senes, & mulieres, & alii, qui arma gestare nequeunt; tum ex præsumptione juris: ut sunt Clerici, & Religiosi, qui, cum ip- sorum status sit à malitia alienus, per res- pectum ad illam præsumuntur innocen- tes.

53. *Quæritur. Petrus discessurus ad bellum contra Turcas instruitur à Con- fessorio, an sibi liceat ipsorum pueros occi- dere?*

Resp. Negativè ex speciali intentione ad eos per se directa, sed per acci- dens licite potest, ut directum est.

54. *At nonne possunt in futurum, & adulta ætate hostes esse Respublica Chris- tiana?*

Resp. Utique; sed de præsentibus sunt in- nocentes. Dubium futuræ hostilitatis non dat jus occidendi tunc innocentes. Tum quia non sunt facienda mala, ut e- veniant bona, & evitentur alia mala; nec Deus actu hominem punit pro pec- cato futuro, qui fuit error Semipelagia- norum. Tum quia possunt in infantia decedere. Tum quia adulti possunt fi- dem suscipere. Tum quia non est justum mediis illicitis providere bono commu- ni. Tum quia potest alio modo occurrere, eos in servitutem redigendo, & uti dili- gentia, ut in fide instruantur, & conver- tantur. Praxis in catholicis castris hæc esse debet.

55. *Quæritur. An liceat militibus na- ves proprias comburere, ne ipsi in manus hostium perveniant?*

Resp. Negativè, cum non felicitum ad hujus vitæ erumnas vitandas se occidere; nam contra rationem ad vitandum mi- nus malum, majus eligeretur.

Aliqui affirmant in casu, dum mors propria directè non intenditur, sed sola hostium deliberatio; maxime, dum ac- cedit Ducis mandatum, & gravissima causa boni publici; ne scilicet integræ naves ad hostium manus perveniant; qui per hujusmodi prædam audaciores, & fortiores evadent, ac ardentius ad alias naves capiendas ad volabunt, à quo ab- stinebunt ex prævio inuis incendio.

56. *Quæritur. Miles dubitans de in- justitia belli (quod Principi notum fuisse esse injustum) juxta militiæ regulas, & non alias militavit; petitur, an peccaverit?*

Resp. Vel miles est voluntarius, vel subditus, aut conductivus. Affirmatur peccasse, si erat voluntarius, quia hujus- modi miles obedire non tenetur, cum nec subditus sit, nec stipendiatus, & alias exponit se periculo inferendi proximo gravissimam injuriam.

Exigitur itaque præsumptio, quod jus ille habebat justè bellandi; propterea debet inquirere de justitia belli, & dum dubium deponere non potest, à bello ab- stinebit.

Negatur verò, si erat Principis bellan- tis subditus, aut ab eo conductus, ex Augustino lib. 23. contra Faustum cap. 75. *Cum ergo, ait, vir justus, si forte sub Rege homine, etiam sacrilego mili- tet, rectè possit, illo jubente, bellare civica pacis ordinem servans; cui, quod jubetur, vel non esse contra Dei præcep- tum, certum est: vel utrum sit, ac-*

num non est, ita ut fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi. Ratio est ex cit. Lauræ §. 3. nu. 156. quia stipendiatus, & subditus pro Principe debet præsumere, quod, examinata prius diligenter causa, ad bellum justè procedat; maximè quia milites rationum pondera discernere nesciant, & merita Civium distinguere nequeunt; neque hoc ipsorum est, videas Glof. ad cap. Quid culpatur 23. qu. 1. verb. iniquitas. Nihil grave foret Reipublicæ, & moraliter impossibile, si omnibus militibus esset danda ratio justitiæ belli.

Sed credo esse limitandum. I. Quod peccet miles conductitius, si priusquam stipendium accipiat, cum eo dubio contractum celebrat. II. Si ei aliqua probabilis ratio occurrat, quæ ipsum positivè in praxi dubium reddat.

Nota I. milites paratos famulari cuilibet ad bellum vocanti, sive justum, sive injustum sit, modò stipendium præbeat, esse in malo statu; & nisi propositum corrigant, absolvi non possunt.

Nota II. Milites omnes ratione stipendii, quod accipiunt, ex æstipia, adeoque sub culpa mortali, obligantur. I. Ad obediendum Duci, & militiæ Præsidi. II. Ut in acie, & pugna consistant, & non facillè fugiant; aliisque timorem injiciant. III. Ut stationem servant. IV. Ut Arcem sibi commissam defendant, etiam cum periculo vitæ, quamdiù spes defendendi superest. V. ut sine Ducis sui consensu à castris, vel exercitu non discedant. In hac re debet miles advertere, quantum damnum ex discessione sua sequatur: vel, quia alius

miles non nisi magnis expensis adduci possit.

§ 7. Quæritur. A Duce non solvitur militi integrum stipendium juxta patrimonium, aut solutio differtur, petitur, an ei liceat subditos, aut innocentes incolas bonis spoliare, & ipsorum bona capere?

Resp. Negativè, quia bona aliena non sunt oppignorata militibus pro stipendio. Quod, si injusta stipendiorum detentio milites cogat ad innocentes spoliandos, Dux tenebitur ad damnum reparandum.

§ 8. Quæritur. An Clericis sit pugnare licitum?

Resp. Per se non licet, quia jure Ecclesiastico eis prohibetur, cap. quicumque ex Clero, cap. Clerici 23. qu. 3. Nam sunt ex officio inhabiles ad pugnandum, ex cap. Ex multa de voto. Quos ars bellica retrahit à laude Dei, oratione, & divinis officiis: & exemplo Christi debent potius pati suum sanguinem effundi, quam effundere alienum.

Propterea Clericos in majoribus constitutos (idem de Religiosis) peccare mortaliter, si pugnent, etiam in bello justo, tam aggressivo, quam defensivo, dixerunt DD. cum S. Joan. de Capistrano tract. de Papa, & Cone. auct. p. 2. partii secunda principal. pag. mihi 85.

Colligitur etiam ex cap. Pessio de homicid. ubi deciditur irregularis Clericus, qui contra Saracenos in bello defensivo metuebat aliquos ex eis interfecisse, vel mutilasse, eique imponitur, ut in dubio ab Altaris ministerio abstinere: cum in hujusmodi dubio consultius sit abstinere, quam temere celebrare, ut ibi textus.

Dixi *per se*, quia *per accidens*, Clericis, etiam in factis permittitur propria manu pugnare in casu iustæ defensionis Patriæ, vel Reipublicæ ab hostibus invasæ. Dum necessitas eversionis est omnino inevitabilis. Quod contingit, dum sæculares ad defensionem non sufficiunt, nec vim hostium propulsare possunt. Lauræa §.4. Gonzalez in §. tit. 12. de homicid. cap. 24. num. 8. Verum si absque cæde possunt hostem declinare, confodere est peccatum, quia tunc potius intenditur ultio, quam necessaria defensio.

59. Sed quaeritur. *An Clericus ex necessitate defensionis Patriæ in bello iusto defensivo pugnans, fiat irregularis, si aliquos hostes occidat, vel mutilet?*

Resp. Affirmativè, colligitur ex regula communiter accepta, quod irregularis efficitur, qui aliquem interficit, aut mutilat, à qua non reperiuntur excepti, nisi casus furiosi, infantis, seu dormientis, & illius, qui mortem aliter vitare non valens, suum cum moderamine inculpatae tutelæ occidit invasorem, ex Clement. *Si furiosus de homicid.* Sed dic, ut ad proximum.

60. Sed quid, si necessitas talis foret, ut cum Patria se ipsum etiam defendere deberet?

Resp. Tunc juxta text. *alleg. Clement.* à quibusdam excusatur ab irregularitate. Sed legendum est Trid. *ses. 14. cap. 7.* ubi: tam irregularis statuitur committens homicidium voluntariè, & ex proposito; quam occidens alium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defendat. Cum hac differentia, quod, dum agitur de *Matthæi Cantela Confess.*

primo homicidio, non tam facile cum promovendo, tametsi cum promotio facilius à S. Sede dispensetur. Dum verò agitur de secundo facilius super irregularitate dispensatio obtineatur. Legendus Fagnan. in §. ad cap. *Petitio nu. 15. & ad cap. Henricus nu. 23. & sequen. de homicidio.*

Dices. Clericus tunc non peccaret, ergo nec irregularitatem incurreret?

Resp. Negando consequentiam. Irregularitas contrahitur, etiam sine culpa, pater in militibus in iusto bello occidentibus, vel mutilantibus; in Judice justam sanguinis sententiam proferente: in testibus iuste in eadem causa deponentibus, & in officialibus ejusdem sententiæ executioni cooperantibus.

61. Quaeritur. *An sit irregularis Clericus, qui in bello iusto milites hortatur, ut fortiter pugnent pro iustitia, Patria, vel Ecclesia: Si aliquis per milites occidatur, vel mutiletur?*

Resp. Negativè, est communis DD. sententia apud Gonzalez *cir. num. 4.* asserentes Clericos absque specifica sanguinis intentione hortantes milites ad strenuè pugnandum nullam contrahere irregularitatem; quod probant ex cap. *Maximilianus 2. q. 3. ex cap. Igitur: cap. Omni timore: cap. Hortari ibid. q. 8. ac ex D. Thoma 2. 2. q. 10. art. 2. ad secundum.* Ratio est, quia adhortari ad strenuè pugnandum, idem est, ac hortari ad strenuè incumbendum in adeptione victoriæ, & ejus obice repellendo; quod non est specificè intendere sanguinis effusionem. Propterea eis prohibetur hortari, vel invitare ad pugnam injustam, vel eum
(Q) specifica

specifica intentione sanguinis; vel his verbis, *occide*; & dum ita milites ad pugnam hortantur, irregularitatem contrahunt, dam per milites aliquis occiditur.

62. *Quæritur. An Clerici procedentes ad bellum ex dispensatione Papa irregulares sint, si sequatur mors, vel mutilatio hostis?*

Resp. Negativè quia statim ac dispensat in principali, & antecedenti, censetur cum eis etiam dispensare in consequenti, adeoque in irregularitate, & aliis pœnis. *Laura cit. §. 1. nu. 245. De la Cruz de irregularit. lib. 7. De quare dixi Official. Cur. Eccles. cap. 35. §. unic.*

Adverte. In bellis considerari varia opera: Primo actionem ipsam bellandi, quæ Clericis juxta dicta per se prohibetur. Secundò functiones alias, ut comitari exercitum ad consilium circa bellica negotia pro utilitate Ecclesiæ præbendum, quod per Clericos præstari potest, arg. ex cap. Ex multa de voto. Item comitari possunt exercitum ad Missas celebrandas, & sacramenta ministranda. *Gonzalez cit. num. 4.*

§. VII.

Justitia.

63. *Quæritur. Quid sit justitia.*

Resp. Est habitus inclinans voluntatem ad reddendum, vel relinquendum alteri, quod suum est; adeo ut appareat malum, & rationi dissonet non reddere illud ipsi, aut auferre illud ab eo.

Dividitur in commutativam, & di-

stributivam. Ad commutativam spectat servare æqualitatem in contractibus, & commutationibus, emptione, venditione, & similibus. Cui opponitur injustitia simpliciter; & quicquid alteri fit contra jus; ut homicidium, mutilatio, furtum, rapina, detractio, accusatio falsa, maledictio, &c. Ad distributivam verò pertinet distribuere commoda, & honores Communitionis, inter illius personas, servando proportionem geometricam ad eorum merita. Cui opponitur acceptio personarum, de quo *lib. 2. cap. 27.*

§. VIII.

Virtutes ad justitiam reducibiles.

64. *Quæritur. Cuius virtutes reducantur ad justitiam, ut est virtus alterum respiciens.*

Resp. Primò reducitur Religio; quæ est virtus tribuens Deo propter ipsius excellentiam cultum, & honorem, qui non sit prohibitus ab Ecclesiâ Catholica. Habet hæc sub se plures actus specie diversos: Devotionem, Orationem, Adorationem, Sacrificium, Oblationem honorum, Votum, Juramentum, Dei laudem, & Adorationem quibus omnibus homo Deo subicitur, testificaturque, ejusdem excellentiam, perfectionem, aut supremum dominium.

Pex devotionem, testatur Dei superioritatem, & excellentiam; cum voluntas promptè se tradat ad ea, quæ pertinent ad Dei cultum, & servitium: in ea enim promptitudine voluntatis devotio sita est, juxta D. Thom. 22. qu. 82. ar. 1.

Per

Per orationem, homo Deo reverentiam exhibet, & se subijcit, ac proficitur orando se eo indigere, sicut auctore omnium bonorum, de quo fusius alibi Deo dante, occasione referendi Quietistarum errores.

Per adorationem nostram erga Deum servitute in recognitionem infinitæ suæ excellentiæ supremique dominiæ externis etiam submissionis signis profitemur, juxta dicta lib. 3. cap. 3. num. 62.

Per Sacrificium, ipsum Deum colimus, tamquam supremum vitæ, & mortis dominum; legas lib. 4. cap. 4. §. 2. n. 24.

Per oblationem bonorum, ejusdem Dei absolutum, & summum dominium in res omnes profitemur; etiam, cum ipsi offeruntur, ut cedant in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ; vel, ut per illos etiam sustententur pauperes, construantur Tempa, vasa, sacra, &c. quia semper cedant in Dei obsequium.

Si offeruntur primi fructus agrorum, vel arborum, dicitur primitiarum; Si verò fructuum decima pars, decimarum oblatio appellatur.

Per votum, agnoscimus Deum, tamquam ultimum finem, in quem nos, & nostra omnia speciali affectu referre volumus. Vid. lib. 3. cap. 4.

Per juramentum, implicitè profitemur Deum esse veritatem indefectibilem, & omniscium; propterea enim ad confirmanda propria verba, & promissiones ipsius nomen assumitur, per dicta lib. 2. cap. 16.

Per laudem Dei, ipsius summam perfectionem, & excellentiam verbis, & voce, profitemur.

Per adjurationem, Dei potentiam, & efficaciam recognoscimus.

Est adjuratio, aliquam personam imperando, vel obsecrando inducere ad aliquid faciendum, vel omittendum invocatione alicujus rei sacre. Unde adjuratio duplex est; una deprecativa, quæ fit deprecando; altera imperativa, quæ fit imperando. Et curæ res, per quam fit adjuratio, debeat esse aliquod sacrum, debet fieri per Deum, Angelos, & Sanctos, ac etiam per justos viatores. Soufa aphorif. lib. 1. cap. 55. allegans Suarez, & Sanchez.

Adjuratio imperativa, seu coactiva Dæmonum licita est, per impetium arcendo illos exorcismis ab Ecclesiâ ordinatis, ne hominibus, aut rebus suis noceant. Quare videant exorcistæ, ne abutantur ministerio: sciant maxima cautela, & prudentia esse exequendum, & in eo abstinendum à nugis, superfluis, & curiosis interrogationibus; nec responsus Dæmonis credendum, quia est pater mendacii. Legendus Carena c. 5. num. 2. & 4. Annotat. de strigib. de offic. inquisit.

65. Quæritur, An liceat adjurare locustas, & vermes, precipiendo eis per Deum, ne agris, & fructibus noceant?

Resp. Negativè, Regula generalis est apud DD. vanum esse adjurare creaturas irrationales, & insensibiles, dirigendo sermonem ad ipsas, quasi ipsæ ex proposito se moveant ad nocendum, intentionem nocendi habeant, & capaces sint percipiendi adjurationem, ac in vim illius cessandi à nocimento. Atque id asserunt esse ex genere suo mortale propter irre-

verentiam ad res sacras, & Ecclesie exorcismos, dixit Majol. *sum. in Decalog. 1. precept. p. 1. q. un. art. 5. §. 10.*

Adjurari solum possunt, referendo adjurationem ad Deum per modum deprecationis, eum deprecando, ut nos ab ipsarum nocimento liberet. *Soula cit. num. 13.*

Secundo, Ad usitiam reducuntur etiam. I. Pietas; quæ inclinatur ad colendos Parentes, Cognatos, & Patriam, cui opponitur impietas; quæ est ex suo genere mortalis.

II. Observantia, quæ inclinatur ad tribuendum honorem superioribus, & personis in dignitate constitutis; cui opponitur inobservantia; item ex genere suo mortalis.

III. Obedientia, inclinans ad exequenda mandata Superiorum; Cui opponitur inobedientia; item ex genere suo mortalis.

IV. Veritas, seu veracitas inclinans ad conformanda verba menti; Cui opponitur mendacium. De quo *libra secundæ cap. 17.*

V. Liberalitas inclinans ad distribuenda bona aliis sine avaritia, vel prodigalitate, sed juxta præscriptum rationis, dando, & retinendo, ut oportet; ideo ei per defectum opponitur avaritia, & per excessum prodigalitas, ut dictum est *supra num. 15. & dicendum lib. 2. c. 37.*

VI. Amicitia inclinans ad res mandandum amicis, eique amabilia officia exhibenda; Cui per excessum opponitur adulatio: quæ est mortalis, dum malefacta laudantur; cum impedit, ne amicus à peccatis resurgat, vel eum ad majora summa inducit.

§. IX.

Vitia per excessum religioni opposita.

Religionem per excessum opponitur superstitio, non quia, ut ait D. Thomas 2. 2. q. 92. art. 1. plus exhibeat in cultum divinum, quam religio, sed quia exhibet cultum divinum cui non debet, vel eo modo, quo non debet. De superstitione agit D. Augustinus *Epist. 102. (alias 179.) ad Deogratias q. 3. cap. 2.* Unde superstitio est; *cum vel vero Deo cultus illegitimus, vel creaturae cultus indebitus exhibetur.*

66. *Quæritur. Quando consecratur, quis verum Deum cultu illegitimo colere?*

Resp. Cum verus Deus colitur ceremoniis veteris legis, quibus Christus præfigurabatur venturus. Quod perinde est, ac significare, & confiteri Christum nondum incarnatum, & passum; consequenter est cultus perniciosus, aliquid falsum, & contra fidem significans. Est gravissimum peccatum in sic colente, quia præsumitur errare contra articulum fidei, *Incarnationis Filii Dei.* Hinc penitens in tali culpabilis interrogandus est, quid de fide sentiat? Et, dum cum errore reperitur, absolvi non potest à Confessario ordinario, quia est excommunicatus in Bulla Cœnæ. Immo, quamvis nec cum errore foret, tutius esset ipsum remittere ad Sacrum Tribunal.

II. Cum exhibetur Deo cultus superfluus, seu ineptus ad ipsum colendum, hoc est, cum sit aliquid ad Deum colendum,

dum, quod est præter Dei, vel Ecclesie institutionem, aut contra legitimam, & approbatam Ecclesie consuetudinem: ut, si Sacerdos in Missæ celebratione alios ritus, & preces adhibeat, præter ab Ecclesia receptas: abusus talis ex *Trid. sess. 22. in decret. de observan. in celebrat. Missæ* tollendus omninò est.

Quandoquidem mutatio potest inducere suspicionem hæresis, in casu nimirum, quo quis in celebratione Missæ utatur aliquo hereticorum ritu: ut, si post consecrationem data opera non genuilectat; nam tunc præsumitur cum Calvinistis non credere Christi veram, & realem præsentiam in hostia ritè consecrata.

67. *Quæritur, Quot modis cultus indebitus creaturae tribuitur?*

Resp. Multiplici. Idololatria, Divinatione Dæmoniaca, Magia, Maleficium, & Vana-observantia.

§. X.

Idololatria.

68. *Quæritur, Quid sit Idololatria?*

Resp. Est *superstitio, qua cultus, soli Deo debitus, creaturae exhibetur; ut, per sacrificium, erectionem templi, adorationem latræ: Sive oratione invocetur, sicut in vocatur Deus: Sive ei vota fiant, aut per ipsius nomen juretur, &c.*

Hujusmodi cultus solet secum habere annexam hæresim, dum colens credit creaturam esse divinitate præditam, vel dignam honore soli Deo debito. Et tunc quis absolvi non potest, quia est formaliter hæreticus excommunicatus in *Bulla Cœnæ*.

Si verò id non credat, adhuc gravissimè peccat contra virtutem Religionis, etiam si metu mortis cogatur; nam in iis, quæ sunt intrinsicè mala, nec metus mortis excusat. Immò, & tunc in foro externo, licet non in interno, excommunicatus reputatur; & ideo ad Sacrum Tribunal est dirigendus.

69. *Petit, An Idololatriam committat Catholicus, dum adorat hostiam, quam prudenter credit esse ritè consecratam, qua tamen non est, vel ex defectu potestatis, vel intentionis in consecrante?*

Resp. Ab aliquibus admittitur eum committere Idololatriam materiale. Quæ in hoc stat, quod quis alicui tribuat cultum divinum, inculpabiliter ignorans illum ei non deberi. Cæteris placet id negare, quibus subscribimus, quia, dum Catholici hostiam consecratam adorant, implicite retinent hanc conditionem adorandi, *si præcessit legitima consecratio: & parati sunt respondere, se eam adorare, quia prudenter credunt esse ritè consecratam, aliàs non adoraturi.*

• • §. XI.

Divinatio Dæmoniaca.

70. *Divinatio Dæmoniaca est inquisitio, & prænnunciatio futurorum, & occultorum indebitis modis, à divina Providentia non constitutis. Hac semper inicitur auxilio Dæmonis per pactum expressum, vel tacitum. Et dicitur sortilegium, quatenus ministerio Dæmonis illa notitia proeuratur pactum expressum, vel tacitum.*

Q 3

Pan

Pactum expressum cum Dæmone fit, vel ejus auxilium explicitè imploratur, quando, vel expressis verbis ipse invocatur; vel, quando ipse factò invocatio fit; sicut, quando quis sciens Dæmonem per aliquod signum respondere, aut aliquid facere, tale signum adhibet: ut contingit in experimento dicto *della caraffa, e del crivello*.

Tacitè verò fit pactum, seu auxilium Dæmonis imploratur, quando occultorum notitia, vel alius effectus procuratur mediis vanis, & indebitis, quibus Dæmon libenter se permiscet, ut homines decipiat. Tunc enim quis tacitè Dæmonis auxilium implorat, juxta dicta *cap. 4. num. 11.*

Cæterum ad pactum tacitum non exigitur, quod quis prius cum Dæmone pactum inierit se se immiscendi cum his vanis, & indebitis mediis, à quocumque adhibitis; sed satis est, quod quis utatur illis ad effectum aliquem improprietatum adipiscendum. *Soufa aphor. lib. 1. cap. 38. num. 10.*

Pactum tacitum cum Dæmone tunc in aliquo factò dari præsumitur, quando non est proportio rei cognoscendæ, vel faciendæ ad medium, quo cognosci, aut fieri procuratur; ut, quando unum ex alio sufficienter non infertur.

Legendus D. Augustinus *lib. de divinat. Demonum, ubi cap. 5. & 6.* modos recenset, quibus solent Dæmones homines fallere, & nonnulla prius prænunciare, quàm eveniant.

Varie sunt species divinationis, in quibus intervenit pactum expressum cum Dæmone.

71. Prima est *præstigium*, quo quibus-

dam apparitionibus Dæmones aspectui, & auditui hominum se ingerunt, occultè prænunciando, objicientes hominum sensibus vera corpora occultè ibi asportata; vel à se efformata, applicando activa passivis; vel immutantes visum, ac si ab objectis moveretur; vel efformantes voces, nullo corpore efformato. Propter quæ auditus, & visus præstringuntur ad ea objecta percipienda. A quo hoc divinationis genus dicitur *præstigium*.

72. Secunda est *divinatio somniorum necromantica*: estque illa, quæ provenit à Dæmonibus occulta in somniis homines edocentibus. Hujusmodi somnia à Dæmonibus procedunt, invocatis per sacrificia, orationes, & cultus, ut contingit in strigibus. Quæ non semper realiter feruntur de loco ad locum, sed media unctio sopore correptæ in eodem loco manentes, per somnia ea omnia eis representantur, quæ postea se vidisse narrant. Qui hanc scientiam habent cum Dæmonibus ut plurimum sunt apostatæ à fide, sicut Lamie.

73. Ad hujusmodi genus divinationis reduci potest *ars notoria* (quam vocant etiam claviculam Salomonis) qua quis utitur quibusdam ad acquirendam scientiam, quæ non habent secundum se virtutem causandi scientiam. Sicut inspectione quarundam figuratum, & prolatione quorundam signorum, verborum, & similium. Solet Dæmon per eos loqui, quos hac arte deludit, sibi que mancipat, ipsorum phantasiam turbans, linguam movens ad quædam illis incognita, & arcana proferenda. Sed ubi Dæmon precibus, ac exorcismis Ecclesiasticis coactus deserit, & pactum cessat, nec rec-

cordantur, quæ dixerint. Hanc artem reprehendit Augustinus *lib. 2. de doct. Christ. cap. 24.*

74. Tertia est *neromantia*, qua arte Dæmonum per fictas mortuorum apparitiones occulta hominibus prænunciantur.

75. Quarta est divinatio *Pythonica*, qua Dæmon occulta prædicat per homines vivos.

Ad quam spectat divinatio oraculorum, hoc est, responsa data à Dæmone certis in locis ministerio hominum, qui Pythonici, & Fanatici dici solent.

76. Quinta est *Geomantia*, qua Dæmon occulta manifestat ex signis in corpore terrestri. Ad hanc spectat experimentum, *detto dello specchio*, & illud per annulos, gladium, &c.

77. Sexta est *Hydromantia*, qua Dæmones occulta manifestant per aquam, vel in aqua. Usus istius est in fontibus. Contingit etiam utendo vase aqua pleno, & puero, vel puella virgine, injectis in aquam paleis, pronuntiatisque determinatis verbis; & tunc puero, vel puella representatur figura, ex quibus cognoscitur, quod quisque scire vult.

78. Septima est *Aeromantia*, qua arte Dæmonum occulta prædicuntur per apparitiones, quæ in aere fiunt.

79. Octava est *Pyromantia*, qua arte Dæmonum occulta manifestantur in igne, audiendo ex eo voces, vel aliis signis.

8. Nona est *Aurispicium*, qua occulta cognoscuntur per inspectionem viscerum animalium, quæ Dæmonibus immolantur.

Quæ quidem omnes divinationis species sunt peccata mortalia gravissima, di-

vina lege reprobata. *Deuteronom. cap. 8.* Et Ecclesiasticis legibus sub Anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis Ariolos 26. q. 5.*

Varie item sunt species divinationis, quæ fit cum pacto implicito cum Dæmone. Quas omnes recenset Soula *loc. cit. cap. 48.* Variasque ibid. cap. 56. refert regulas ex D. Thom. quibus cognosci possunt innumera facta, quæ fiunt per verba, characteres, & res aliquas naturales applicatas ad mirabiles effectus, & curationes, esse cum pacto implicito cum Dæmone.

81. Prima est. Si voces, vel scripturæ contineant aliquid falsum, vel irreligiosum, est certum, quod effectus inde factus à Dæmone fuerit.

Secunda. Si per orationem petatur, aut expectetur à Deo aliquid iniustum, & quovis modo peccaminosum, licet verba, vel scripta sint sancta, pactum implicitum cum Dæmone intervenit.

Tertia. Si usurpentur characteres, aut verba incognita, sive dicantur esse Dei, sive Angelorum, nam communiter sunt nomina Dæmonum, aut ab eis consuetæ ad firmandum pactum cum Magis.

Quarta. Quando verbis, aut verbis sacris adduntur aliqua vana, profana, & incognita, à Dæmone medio pacto procedit effectus.

Quinta. Quoties aliquid, sive sacrum, sive naturale adhibetur ad aliquem effectum, ad quem constat non habere proportionem, nec virtutem naturalem, neque supernaturalem, censendum est ibi intervenire pactum cum Dæmone, juxta Augustinum *cit. lib. 2. de doctrina Christiana*

stiana

stiana cap. 2. ubi. *Ista opiniones quibusdam rerum signis humana presumptione institutis, ad eadem illa, quasi quedam cum Damone pacta referenda sunt.*

Ad has attendant Confessarii, ut dignoscere possint superstitiones actiones, eisque remedium præbere.

82. Quantum ad Astrologiam, quæ ponitur inter species divinationis, est pondetandum: Quod Astrologia duplex est, *naturalis, & judiciaria.* Naturalis, quæ dici solet etiam astronomica, est *consideratio astrorum, indeque sumpta prædictio effectuum naturalium, eventuum scilicet cælestium, & elementarium, ut Eclypsis, serenitatis, tempestatis, siccitatis, fertilitatis, & aliorum effectuum naturalium, qui ex cælestibus corporibus, ut ex naturalibus causis, causantur.* Hæc non est prohibita, ut DD. communiter, ac à Sixto V. in *const. Cæli, & terra Creator* la 17. Bullar. tom. 2. §. 1. præservatur per hæc verba: *futuris eventibus ex naturalibus causis, necessario, vel frequenter provenientes, quæ ad divinationem non pertinent, dumtaxat exceptis, & infr. §. 3. Astrologiæ artem prohibente; præter quæ circa agriculturam, navigationem, & artem medicam; circa quæ neque ullum iudicium certum ferri potest, sed valde dubium, quia astrorum motus quis dimensus est?*

83. Astrologia judiciaria est astrorum consideratio, indeque desumpta prædictio futurorum contingentium, à libero hominis arbitrio dependentium; iudicatque de nascentis statu, vita, & morte, honoribus, nuptiis, facultatibus, filiis, inimicis, &c. ac quid in singulis

rebus sit faciendum, quid omittendum; quando manendum domi, quando egre-diendum, & similia. Falsitas hujus patet, ex quo astra non sint causa operationum liberi arbitrii; aliàs tolleretur libertas, omniaque contra fidem fato, vel fatali necessitate contingerent; quia astra naturaliter, & necessario, quantum possunt, influunt, ergo vanum, superstiosum, & diabolicum est ex astris certum, vel probabile iudicium ferre de actibus à libero arbitrio dependentibus.

Si dixeris, quod ex astris potest Astrologus observata nativitate pueri habere conjecturam de temperamento, & propensione.

Potest hoc negari. Nam caremus perfectâ astrorum scientia. Tum quia vix potest notari situs astrorum existentium in puncto nativitatis. Tum quia, licet posset dicere, quantum est ex vi astrorum, deberet esse mitis, castus, &c. tamen, nec certo, nec probabiliter potest prædicere, quod ita erit. Nam sicut sapiens potest dominari suis passionibus, ita & astris; Sed in particulari nil, nec probabiliter potest prædicere. Unde cum quidam Astrologus considerans Socratem, dixisset, nec castum, nec virtuosum esse, respondisse fertur, se talem quidem futurum fuisse, sed per abstinenciam se castum, & per studii exercitium doctum evasisse, & corporis passiones malas philosophia superasse.

De hujus generis astrologia diximus aliqua d. cap. 4. nu. 19. D August. lib. 2. de doctr. Christ. cap. 21. eam vocat perniciosam superstitionem, & conantes ex stellarum positione, vel actiones nostras, vel actionum eventa prædicere, ait ni-

anis errant, & vendunt imperitis hominibus miserabilem servitutem.

§. XII.

Divinatio per Sortes.

84. **S**ors est actio facta, ut ejus eventu aliquid innotescat, vel fiat. Soufa citat. capit. 53. numero 1.

85. Aliæ autem sunt sortes divinatoriæ, quæ adhibentur ad aliquid occultum, vel futurum sciendum. Aliæ consultoriæ ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit (ut ex urna elicimus, utrum anno sequenti debeamus seminare, vel non) & aliæ divisoriæ, quibus quaeritur, quid in alicujus rei, vel honoris divisione sit cuique dandum.

86. In sortibus divinatoriis est semper peccatum mortale, quia in eis semper tacita invocatio Dæmonis reperitur, à quo effectus expectatur; cum neque ex divina institutione, neque ex aliqua virtute naturali fortes illæ connexionem habeant cum eo, quod per illas inquirunt. Quas prohibet Sixtus V. in d. const. Cæli, & terra, ibi: non sine Dæmonis saltem occulta societate, aut tacita participatione operam dare, sibi illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum triticorum, vel fabarum ictu uti non videntur. Verùm ignorantia à mortali potest excusare, juxta d. cap. 4. num. 15.

In sortibus pariter consultoriis est item peccatum mortale, quando resolutio expectatur à Dæmone; Non verò, quando per illas Deus consultitur. Quod tamen fieri non debet, nisi cum triplici conditione. Primò, ut non ex curiosi-

Matthæi Causela Confess.

tate, sed ex aliqua necessitate. Secundò, cum reverentia divini Nominis. Tertio, ut verba Evangelii ad negocia secularia, & vana non convertantur. Primum, & secundum habetur ex cap. Non exemplo 26. q. 2. ibi: Si quis tamen necessitate aliqua compulsi, Deum putant sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum; Videant, hoc ipsos Apostolos, non nisi collecto Fratrum Cœnu, & precibus ad Deum fufis egisse. Ut in locum, scilicet Judæ, alium Apostolum substituerent. Tertium verò ex August. in Epist. 55. (alias 119.) ad Inquisit. Januarii cap. 2. ibi: Hi verò, qui de paginis Evangelicis sortes legunt, & si optandum est, ut hoc potius faciant, quàm ad Dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negocia secularia, & ad vice hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere. Videatur Glos. in cap. Hi d. causa, & q. in verb. potius.

Ceterùm exemplo Matthiæ, non adeò facile est sortibus consultoriis utendum, ut in d. cap. Nam ordinariè Deus vult suam voluntatem ab hominibus indagari aliis mediis, quam per sortes: ut, doctrina Ecclesiæ, Doctorum, & virorum prudentum consilio, oratione, timore, & reverentia divinum implorando auxilium.

87. Tandem, ut sortes divisoriæ (quæ sunt contractus fortunæ, in quo partes conditionem æqualem subeunt acquirendi, aut perdendi) sint licitæ, debent nonnulla concurrere.

I. Ut eventus non expectetur à Dæmone, nec ab astris, neque à fato, &

(R)

fortu-

fortuna, tamquam Dea, ex necessitate causante eventus humanos, prout à Gentilibus usurpabatur, sic enim foret contra Religionem: Sed sumpta pro divina Providentia ordinante, & disponente causas ad talem eventum, ut notavit Majol. §. 7.

II. Ut fiant cum necessitate juxta Augustinum *Epist. 228. (alias 180.) ad Honoratum*, exemplificantem in Dei Ministris, quando inter eos esset dissidium, quinam debeant tempore persecutionis manere, ne fuga fiat omnium: & quinam fugere, ne morte omnium deleatur Ecclesia: *Si hæc disceptatio aliter (ait) non potuerit terminari quantum mihi videtur, qui maneat, & qui fugiant, sorte legendi sunt.*

III. Ut non violetur justitia, sed illatum servetur jus partium.

IV. Ut sortes non adhibeantur in electionibus, & beneficiis Ecclesiasticis, in quibus jure canonico prohibentur, cap. *Ecclesia de sortilegiis*. Nec est eis mendum in aliis rebus spiritualibus. Unde S. Congr. S. Offic. 18. Julii 1703. prohibuit quardam folia cum titulo: *Lotto spirituale per le povere anime del Purgatorio*, &c. in quibus præscribitur modus suffragandi per quandam speciem fortis: non propter suffragia pro iisdem animabus, quæ sunt sancta, sed propter dictum titulum, & modum, qui est prophanus, & christiana pietate planè indignus.

V. Ut fiant cum reverentia Dei.

Quas condiciones reperiti in fortibus publicis Januensium, scripsit Campionus p. 2. cap. 36. num. 11.

§. 8. Ad genus fortis divinatoriæ videtur spectare *purgatio vulgaris*, seu ex-

perimentum, quod per ferrum candens, vel aquam ferventem sumebatur ad cognoscendum, an accusatus de crimine, reus esset, & purgandam accusationem occulti criminis impicti. Sed quamvis in hoc conveniat cum fortibus, tamen per ipsum, quatenus expectatur aliquis effectus miraculosus à Deo, Deus tentari videtur: pro ut expressè cap. *Dilectissimi de purgat. vulg.*

§. 9. Ad divinationem per sortes spectat per baculum, vel arboris ramum, cetera sub constellatione ex arbore abscessum certisve characteribus, & signis notatum thesauros absconditos scrutari, & ubi sint absconditi, designare. Nam hujusmodi instrumenta sua natura vim nullam habent ad detegendos thesauros in terra defossos, ac in occulto absconditos. Ideo non possunt adhiberi, tamquam causæ; sed adhibentur tamquam signa; & sic pertinent ad pacta quædam significationum cum Dæmonibus foederata, ut loquitur Augustinus *lib. 2. de doctr. christ. cap. 20.*

§. XIII.

Magia Superstitiosa.

90. **Q**Uæritur *Quid sit hæc magia?*
Resp. Est facultas operandi ut *Dæmonis mira*, excedentia vires humanas; ut, scire consilia Principum, existentium in remotissimis partibus, sanare citò hominem, &c. utrumque enim non superat vires Dæmonis: nam primum potest suo celeri motu exequi deferre illorum notitiam; secundum verbis nobis non videntibus, applicando activa passivis.

Regula

Regula dignoscendi, quando illud mirum referri debeat ad auxilium Dæmonis, est, cum vel media, quæ adhibentur ex se vim naturalem non habent ad illud, vel præter consuetudinem Ecclesiæ applicantur. Unde ex suo genere est peccatum mortale.

§. XIV.

Maleficium.

91. **Q**uæritur. *Quid sit maleficium?*

Resp. Est *ars iniusta nocendi aliis ex pacto cum Damone.* Si maleficium adhibeatur ad excitandum amorem carnalem, vel odium inter personas, dicitur amatorium. Si ad nocendum in corpore per infirmitates, vel bonis externis per ventos, pluvias, &c. est veneficium, de quibus diximus *cap. 4. num. 12.*

Dices. Dæmon non potest voluntatem necessitare, nec cogere ad peccatum, ergo nec excitare hominem ad amorem venereum, vel odium.

Resp. Negando consequentiam. Non necessitando excitat, sed alliciendo, vel alterando phantasiam, formando species representantes rem amatam amabiliorum, vel carnis appetitum inflammando. Utinam sæpè Dæmon nobis materiam tentationum non proponeret. Quibus tamen non obstantibus, voluntas est libera ad consensum dandum, & potest maleficiatus, si velit, cum auxilio divinæ gratiæ de tentatione victoriam reportare, & illecebras sensus repellere.

92. **Q**uæritur. *Petrus hac Confessario aperit; Berta maleficio meo filio ad mor-*

tem nocuit, jam est parata nocimentum tollere, sed non potest, nisi alio maleficio: peto, an possim sine mortali id ab ea petere, vel consentire, ut faciat: quid Confessarius diciturus?

Resp. Primò. Quod tenetur eam denunciare S. Tribunali. Secundò. Cum ea reducat ad praxim dicta *cap. 4. num. 17.* Tertio. Si per mensem post adeptam notitiam neglexit, absolvi non potest juxta edictum S. Offic. *ibid. num. 10.* Quarto. Quod non potest id sine lethali peccato petere: nam, ut ait Apostolus 3. *non sunt facienda mala, ut eveniant bona: ad quod applicatur aliud ex cap. 1. digni sunt morte, &c. non solum, qui talia faciunt, sed, & qui consentiunt facientibus.* Tum quia, sicut opus per se malum nemo unquam licitè facit, ita nec ad illud ullus licitè induci potest.

Dices. Licitum est ab usurario parato usuras petere mutuuum in gravi necessitate, recipere, & postulare, maxime dum non est alius, à quo possit mutuuum obtinere. ergo à pari

Resp. Negando consequentiam. Discrimen est evidens: Nam usurarius inducitur ad id, quod sine peccato facere potest, si velit. Mutuum enim petere, & dare peccatum non est, & mutuans potest mutuuum dare simpliciter, nihil exigens ultra sortem, juxta dicta *§. 5. num. 43.* Sed amotio maleficii per aliud maleficium est intrinsicè mala, & sine peccato tolli non potest, adeoque nec peti, ne communicetur in crimine.

Dices. Morietur puer, nisi tale adhibeatur remedium.

Resp. Melius est, ut homo moriatur, quam, ut peccatum committatur, si si-

(R) 2

ne

ne maleficio maleficium dissolvi non potest. Juvetur ægrotus per preces, & Ecclesia exorcismos; & dum istis iusto Dei iudicio non liberatur, commendetur Deo, & relinquatur in manus ipsius.

§. XV.

Vana-observantia.

93. **Q**uæritur. *Quid sit vana-observantia.*

Resp. Est, cum ad aliquid obtinendum, vel vitandum adhibentur aliqua, quæ ad id nec à natura, nec à Deo vim ullam habent; consequenter illis utens, ac volens inde consequi effectum intentum, ipso usu, & facto protestatur se Dæmonem tacite implorare, ut eis se ingerat, auxilium præstet, cum non possit aliter optatis frui.

94. At dubitatur, unde cognoscendum, quod ea virtutem non habeant?

Resp. Quod à Deo non receperint, colligitur ex regula generali, quod nunquam tribuenda est virtus supernaturalis alicui rei, nisi id constet vel ex Sacra Scriptura, vel traditione, & institutione Ecclesiæ, vel ex divina revelatione Ecclesiæ facta; cui fuit revelatum Sacramenta esse signa gratiæ. Quod, nec à natura, colligendum est ex natura effectus; & videndum, an naturaliter possint talem effectum causare; quod, si non possint, consequens est non adhiberi ad talem effectum, ut causas, sed solum, ut signa ex vanitate humana introducta, ad quorum positionem Dæmon talem effectum operatur, ut sibi homines obstringat, & curiositatem expleat.

95. **Q**uæritur. *In quo differunt vana-observantia, & divinatio?*

Resp. In hoc: per illam intendimus præcipue aliquid obtinere, vel vitare, aut nostras actiones dirigere in ordine ad aliquod bonum consequendum, vel malum vitandum. Per istam verò intendimus solum acquirere cognitionem futurorum, & occultorum.

96. **Q**uæritur. *Quot sunt species vana-observantia?*

Resp. Sequentes I. Ars notoria. II. Observantia sanitarum. III. Observantia futurorum eventuum. IV. Observantia dierum faustorum, & infausorum. V. Observantia sacrorum.

97. **Q**uæritur. *Qui censetur delinquere circa primam observantia speciem?*

Resp. Qui orationes aliquas, vel jejunia, tanquam media certa, ut infallibilia adhibet ad acquirendas scientias, sine ullo labore, & studio, ad modum scientiarum infusarum. Quod quidem fieri sine mortali non potest. Solet Dæmon peccos loqui, quos hac arte deludit, ipsorum phantasiam alcerans, & linguam movens ad quædam illis incognita, & arcana proferenda. Sed cum pactum vel retractatione, & penitentia dissolvitur, aut per orationes, & exorcismos Ecclesiæ tollitur, nec eorum, quæ dixerint recordantur.

98. **Q**uæritur. *Quando delinquunt circa secundam speciem observantia?*

Resp. Cum ad sanitatem, vel sibi recuperandam, vel alteri conferendam, media inutilia, & superstitiosa adhibentur; ut, si recitentur certæ orationes, quibusdam verbis, & non aliis conceptis; si tot numero orationes adhibeantur,

tot numero candelæ, talis coloris offerantur, cum certa spe, & credulitate, quod per illas, nec plures, nec pauciores, ac per eas sic scriptas, & appensas ad collum, salus, vel res alia obtinebitur infallibiliter.

99. Dies. Orationes sunt media optima ad impetrandam à Deo salutem.

Resp. Pium, & utile est recitare quotidie orationes ad impetrandum à Deo, ut nos à tentationibus liberet, bona etiam temporalia concedat, & tollat mala, prout fuerit salutis expediens; at superstitiosum, & vanum, si orationes recitare, & non plures ad obtinendum effectum aliquem, ita ut vis ponatur in numero.

Ut extra omnem superstitionis suspicionem sint precum, & benedictionum formulæ, illis utamur, quas Ecclesia approbavit, nec alio ritu, quàm illis in Missali, & Rituali Romano ab ipsa præscriptis.

Offerant fideles in Dei, & Sanctorum honorem candelas aliquas ad devotionem excitandam circa aliquod Sacrum Mysterium: accendant tres in honorem SS. Trinitatis &c. Sed caveant, ne ex credulitate id faciant, quod in ipsorum honorem non sint cessuræ, nisi in tanto numero, talis coloris, & longitudinis sint, simili enim conditione apposita, non Deus, qui vano non colitur cultu, sed Dæmon honoratur.

Generaliter pro apertè superstitiosis, vel suspectis habenda sunt ea media, ad quorum usum exigitur, quod ab isto homine, & non ab alio cum certo numero jejuniorum, certis precibus, certo die, certa hora, tali modo fundendis, vel ha-

bitibus admixta verba peregrina, incognita nomina, & characteres: cum tot Crucis signis adhibentur, quæ propter tales circumstantias vim à natura inditam est certum non habere, adeoque non ut causæ prodesse possint, sed solum, ut signum pacti, quo posito, Dæmon effectum operatur. Quod expressit D. Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. cap. 20. ubi: *ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus sive in quibusdam motis, quos characteres vocant sive in quibusdam rebus suspendendis, atque illigandis, vel etiam aptandis, quodammodo non ad remporationem corporum, sed ad quosdam significaciones aut occultas, aut etiam manifestas.*

Idem dicitur de imaginibus Astronomicis, annulis, moneis, & similibus arte factis, in quibus nulla vis naturalis est ad arcendos dolores; cum sint solum ordo, figura, & compositio talibus characteribus, & signis sub tali hora efformatis. Figura autem nequit actionis naturalis esse principium, nec ipsa ad temperationem corporis aptatur. Ideo, ut signa adhibentur in remedium: quemadmodum alia plura sunt, nullam connexionem, & proportionem habentia cum effectu consequendo, quibus maximè utuntur mulierculæ ad plura vana curiosa, & sæpè nociva.

100. Ad dubitatur. *Quid agendum, cum quis dubitat, an res vim ex natura sua habeat ad curandam infirmitatem? vel, an curatio dependeat ex pacto cum Dæmone?*

Resp. Roget consilium medicorum, &

(R) 3

perit.

peritorum, Quod si absint: Consultat Confessarium. Numquam cum dubio operetur, quod à Dæmone possit effectus esse; quia id non licet, nisi peccare velit, exponens se peccandi periculo.

101. Quæritur. *Quis reputatur delinquere in observantia futurorum eventuum?*

Resp. Qui ex rebus sibi casu occurrentibus mala aliqua, vel bona sibi persuadet eventura, & juxta rerum occursum suas actiones dirigit. Varia hujus vana-observantia exempla profert Augustinus ubi *supr. cap. 20. ibi. His adjunguntur millia inanissimarum observationum: Si membrum aliquod salierit: Si, junctim ambulanti bus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius intervenit; atque illud, quod lapidem calcant, tamquam diremptorem amicitia: Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cum ante domum suam transt: redire ad lectum, si quis dum se calciat, stertuerit: redire domum, si procedens, offenderit: cum vestis à foricibus roditur, plus tremere suspitione futuri mali, quam præsens damnum dolere. Unde illud eleganter dictum Catonis: qui *evmisset consultus à quodam, qui sibi à foricibus erosas caligas diceret, respondit: non esse illud monstrum, sed vere monstrum habendum fuisse, si forices à caligis roderentur. Si sal, vel oleum in mensa super mappula spargatur: si tredecim ad mensam se-deant, &c.**

Delinquitur etiam per *augurium*, ut, dum quis voces, garritus, & ululatus hominis, animalium, & avium; & per *auspicium*, cum eorundem motus, gressus, & gesta constituit suarum actionum

regulam, quasi possint eventus arcanos dependentes à libertate hominis prænu-
ciare.

102. Quæritur. *Quis delinquere dicatur in observantia dierum fasti-
orum?*

Resp. Qui ad directionem suarum actionum, & negociorum à syderum influxu nullatenus dependentium, observat quosdam dies, in quibus suas actiones omittit, vel retardat, si infaustos cognoverit, & prosequitur negocia, si faustos sit expertus. Propterea aliqui nolunt diebus Mercurii, Mensibusque Majo, & Augusto uxorem ducere, putantes matrimonia in illis diebus infausta fore. Alii nolunt unguis præcidere, aut canes peccere die Veneris: alii renuunt lixivium facere, seu linea abluere quatuor temporum diebus, triduo ante Sabbathum Paschæ à Natali Domini usque ad Epiphaniam, per octavam Corporis Christi, aut diebus Veneris, ne quid infausti contingat. Plures herbas colligunt die S. Joannis Baptistæ, aut prima die Maji ante solis ortum ad certos quosdam effectus, credentes, quia eo die collectas vim habere majorem. Alii ova, quæ gallinæ pariunt die Parasceve, toto anno asservant, credentes ea vim habere ad extinguenda incendia, si in ignem mittantur; quidam superstitione observant certas festivitates, ut, Conversionis S. Pauli, S. Vincentii, vel aliorum Sanctorum, quibus si pluat, vel calum sit serenum, sibi spondent serenitatem, fertilitatem, vini copiam, aut continuatam per tot dies pluviam, super quo sunt superstitioni Versus.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni.

Si fuerint nebula, pereunt animalia quaeque.

Si fuerint venti, designant praelia Gentium.

Senix, & pluvia, designant tempora cara.

Item illi:

Vincenti festo, si sol radiat, memor esto.

Fava tuas cuppas, quia multas colligis uvas.

Ad similem superstitionem pertinet credere, quod tota ferè pluet hebdomada, cum Evangelium secundum Marcum Dominica die in Ecclesia legitur: Salem die prima Aptilis in quatuor pascuorum angulis ponere, ut pecora seruentur à maleficio, & similia.

103. Ceterum sine superstitionis culpa, observantur dies, menses, anni, & tempora ad cognoscendos, vel procurandos effectus naturales, quos ex influxu corporum caelestium pendere, nullus dubitat: ita Medici observant dies in morborum curatione; Agricola, Vinitores, Hortulani in agricultura. Sic herbae certis temporibus colligi, vel ligna caeci pro aedificiis, vel Navibus absque superstitione possunt, si id fiat sola observatione motus, & influxus caelestis: certis enim temporibus vis herbarum efficacior est; ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni, & aptiora ad usum.

104. Sed superstitio foret, si observaretur certus hebdomadae, vel mensis dies tantum, vel certa diei hora, quatenus talis hora, vel dies est; vel adderentur

circumstantiae inutiles, aut orationes otiosae, vel non approbatæ, ut optimè August. Epist. 55. ad Januarium cap. 7. ibi. Eos enim culpatur (Apostolus ad Galat. 4.) dies Observatis, &c. qui dicunt, non proficiscar hodie, quia posterus dies est, aut, quia luna sic fertur; vel proficiscar, ut prospera cedant, quia ita se habet positio siderum: non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem; vel agam, quia suscepit mensem: non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est. Non autem quisquam sapiens arbitretur, observatores temporum reprehendendos, qui dicunt: Non proficiscar hodie, quia tempestas exorta est: aut non navigem, quia adhuc sunt hybernae reliquiae; aut tempus seminandi est, quia imbribus autumnalibus terra satiatæ est, &c. Ex quibus satis patet ex se falsos, vel infalstos non dari, & observationes inutiles esse. Carena de offic. Inquisit. p. 2. tit. 12. §. 13.

105. Quæritur. Qui in observantia sacrorum peccet?

Resp. Qui figuram Crucis, Sanctorum reliquias, Evangelium S. Joannis, Imaginem Christi, & alia pietatis signa portant, vel collo appenda gestant, adjuncta aliqua vana circumstantia: ut, quod sint scripta in tali carta, tali die, à tali persona: tot filis appenda, & simili.

Sanè quidquid est ab Ecclesia receptum, ut sanctum possunt Fideles licitè ad collum appendere. Si ex devotione, non superstitione appendant. Non debent confidere in scriptura, vel quia taliter scripta sunt, aut in actione illa materiali gestandi rem illam materialem ad collum::

lum: Sed debent confidere in virtute Evangelii, seu verbi divini, ac in auxilio Dei, & Sanctorum intercessione, quorum Reliquias gestant. Confidant itaque, quod præservabuntur à malo, non quia gestant, sed, quia student obedire Evangelio, declinando à malo, & faciendo bonum: quia divinum auxilium implorant, & Sanctos imitari curant.

106. Malitia *vana*-observantia in hoc stat, quòd eam practicantes societatem habent cum Dæmonibus, ut expressè Augustinus ubi *supr. de doctr. Christian. cap. 23.*

Unde est ex genere suo gravissimum peccatum; ex ignorantia tamen invincibili, & simplicitate rudium potest esse veniale. Maximè, ubi pactum fuerit implicitum. At ubi quis fuerit monitus, si non desistat, tunc peccat mortaliter, quia præsumitur velle societatem cum Dæmone, & pacto consentire.

107. At, item *petitur. An à mortali excuset protestatio, se nil velle habere cum Dæmone?*

Resp. Affirmativè. Si factum ex natura operis pactum non inferat; Nam tunc factum in tantum est prohibitum, in quantum continet pactum implicitum cum Dæmone; atque ita hoc ipso, quòd tale pactum per expressam protestationem excluditur, non est amplius factum inductivum intenti finis. Nec urget paritas de veneno, quæ à quibusdam adducitur. Nam venenum haustum, omni prorsus intentione remota, ex natura rei, & necessariò causat mortem. Unde in propinante veneno protestatio se nolle occidere, nihil operatur.

108. At *petitur. An quis à peccato ex-*

cusari possit, ex quo plura vanis observantiis utantur?

Resp. Negativè. Totus mundus est plenus mendacis, & mendaciloquis, non propterea inde potest inferri fas esse mentiri: audias August. *de Genes. ad lit. lib. 2. cap. 17.* eique obedias. *Quapropter bono Christiano, sive Mathematico, sive quilibet impiè divinantium maxime dicentes vera, cavendi sunt, ne consortio Dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant.*

109. *Quæritur. Mulier vult lucrum ex ludo sortium Januensium, lotto di Genova, reportare, ideo dat a opera sub cervicali apponit quasdam orationes, & nobilium nomina vel tali modo, & sic se composit ad somnum, ut per somnum ediscat, quinam sint sorte extrahendi: petitur, an mortaliter peccet?*

Resp. Affirmativè. Nam id est Dæmonis instructionem de industria requirere, & cum eo tacitè convenire, & societatem habere, ut edoceat, & per somnum revelet ea, quæ per somnia certò cognoscisci nequeunt. A Deo illa notitia expectare non potest, quia virtus divina inutilia non facit, nec Sancti curiosi se immiscet; unde gravis irreverentia, & contemptus est divinæ Majestatis agens cum ipso, tamquam cum vanorum curiositatum fautore, & amatore; & sine Sanctorum irreverentia non fit, eos in Patronos, & in rebus vanis, & curiosis protectores vocare; ideo similitum vanitas, & curiositas reprehendatur; nec absolvatur, nisi probeatur.

110. *Habeat Confessarius somnia oriri posse, vel à causa interna animali, quòd solet accidere, dum ea occurrunt phantasia,*

tasia, de quibus quis in vigilia cogitavit. Ita amantes suos amores somniant: Venatores canes, sylvas, feras: Piscatores retia, pisces, flumina, &c. Vel, à causa interna corporali; sæpè enim ex interna corporis dispositione aliquis motus in phantasia excitatur, tali dispositioni conveniens; ita, qui sanguineo abundant humore, somniant hortos, convivias, cantus, &c. Qui phlegmatico, imbres, lacus, aquas, nives, &c. Qui bilioso, rixas, incendia, litigia: qui melancholico, tenebras, mortem, casus, &c. Ex quibus sæpè Medici conjiciunt futuros morbos, & prædominium humoris.

Sæpè ipsorum causa est spiritualis externa: Deus nimirum, vel Dæmon. Quod Deus possit somnia immittere, habetur expressè in Scriptura. Numer. 17. *Vel per somnium loquar ad illum.* Job. 7. *Terrebis me per somnia.* Matth. 2. *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph.* &c. Suos etiam somnatores habet Dæmon, quorum phantasia commovet, multaque illis representat, & sæpè aliqua secreta revelat.

111. Discernere somnia à Deo immissa à Diabolicis viri prudentis, & Confessarii sapientis iudicio relinquitur. Circa quæ. I. Considerandum est, ad quid somnium impellat; si ad opus malum, indiseretum, & vanum excitet; à Deo non est. Si ad bonum, conjici potest esse à Deo; sed cautè procedendum, quia Dæmon solet se in Angelum lucis transformare, ut postmodum vana, falsa, & perniciosa hominibus suadeat. II. Si post somnium animus sit confusione plenus, inquietus, turbatus, minus prom-

Marthaucii Cansela Confess.

ptus ad opera bona: iudicium est esse à Dæmone causatum: Si verò promptior, hilarior, & ferventior ad pia opera, & divina signum est esse à Deo.

Ceterum difficile non est cognoscere ea esse à Diabolo, cum ab eo ipsa procurantur, à quo, vel implicite petuntur, ut in casu supra dicto; vel explicitè, cum ad eum effectum adhibentur orationes, sacrificia, & cultus, quod est familiare in strigibus, ut diximus supra.

Observare somnia prohibetur Levitici 19. *Nec observabitis somnia.* Deuteronom. 17. *Nec invenietur in te, qui observat somnia.*

Quamobrem omninò rejicienda sunt somnia; quæ inutilia, & vana suggerunt: quæ horrenda, vel obscena representant: quæ ad malum provocant, & quæ futura prædicunt, cum quibus nullam connexionem habent: ea enim vel à Dæmone, vel à natura sunt. Propterea illis uti ad divinandum futura contingentia, vel, ut regula ad dirigendas suas operationes, etiam civiles, aut ad prospera, vel adversa cognoscenda, lethale erimen superstitionis est. Hic enim Diabolica se immiscet illuso, & in tacitam cum Dæmone societatem incidit.

Hinc, si somno accipis te in exitu è domo in hostes irruere, & propterea in vim somnii non exeat: Si inde sit, ut illam die festo non audias, peccas, non modò non audiendo sacrum; verum & tibi persuadens, quòd exiente hostes sint aggressuri, regulans tuas operationes juxta credulitatem, quam habes de somniorum efficacia.

112. Quæritur, *Titim mulieri Egyptiaca,*

(S)

ptiaca,

pitaca, vulgò Zingara porrigit manus, ut ipsa ex earum lineis sibi predicat, ostendatque bonam, vel malam fortunam, qualem uxorem sit ducturus, quot annis etiam sit viturus, &c. Petitur, an mortaliter peccet?

Resp. Affirmativè. Si id operatur serio, & animo credendi firmiter ipsius dictis, quia id esset sperare à Damone notitiam futurorum contingentium. Si verò id ex joco, & ad risum, prout communiter fit, non delinquit peccato superstitionis formaliter. Peccat tamen ad minus venialiter peccato scandali, inducens *Zingaram* ad mentiendum (saltem jocosè si prognosticet aliter, quàm sentiat in animo, quod quidem læpissimè fit; & inde multi ex levitate interrogantes excusantur à mortali: Verùm, dum constaret, aut dubitaretur, quod *Zingara* serio, & ex animo pronunciaret, quid sit futurum, credens ita esse, peccatum scandali in Titio esset mortale; quia tunc *Zingara* crimen superstitionis admitteret, cujus ipse occasionem præberet.

113. *Quæritur. An penitens, qui aliquam superstitionis speciem exegit, possit ab Ordinario Confessario absolvi?*

Resp. Negativè, si in pacto factò, vel invocatione Dæmonis intercesserit aliquis error contra fidem Catholicam, hoc est, si crederit sacramenta, & res sanctas, quibus fortè abusus est ad magicas artes, non esse Sancta: Dæmoni, cui se devovit, aliquam reverentiam deberi: Eum habere potestatem in hominum voluntates, vel in res alias, nisi Deus permittat: certò prædicere futura contingentia: astrictè necessitate hominis voluntatem, &

similia; vel, si baptismo, & fidei renunciaverit, quia tunc est Apostata à fide, & præsumitur etiam internè contra fidem sentire; nam tunc est excommunicatus in Bulla Cœnæ.

Si verò errorem in intellectu non habuit, videat, an superstitio fuerit reservata Episcopo loci: ut plurimum enim solent superstiosæ artes extra Romam Episcopis reservari (hic Romæ reservatur Papæ, cum error præfatus intercesserit) in quo casu impetranda est auctoritas ab Episcopo. In quo summa cautione, & prudentia debet Confessarius procedere; sæpe enim expedit penitenti, ut gravitatem criminis reflectat, & ab exercitio cesset, eum personaliter mittere ad Episcopum, vel Inquisitores pro absolute, maximè, si cum reincidentia accesserit, vel expressè Dæmonem invocaverit, eique adorationem, sacrificia, & cultum Deo, & Sanctis debitum exhibuerit. Vid. supr. cap. 7. n. 29.

Interroget de damnis illatis, aut in bonis corporis, aut honoris, & fortunæ.

An arte superstiosa mulieres ad venerem induxerit, & quas: an virgines, & Moniales.

De complicibus.

De sacrilegiis.

De tempore, quo saltem artem exercuit.

Quot seduxit, & similia.

Tandem non absolvat, nisi priùs damna resarciat, modo sibi possibili restituendo; nisi amoveat maleficii signa, cum execratione ipsorum, & pactorum cum Dæmone, comburat. Nisi libros super-

superstitiosos Inquisitoribus, vel Ordinaris consignet, vel tradi curet: nisi formulas precationum superstitiosarum, Imagines Astronomicas, ac magicas, annulos, & cetera superstitionis instrumenta, flammis tradat, & occasiones removeat; nisi complices S. Offic. denunciaret; nisi à se seductos de falsitate instruat, & se retractet. Nec prius, nisi vera, & summa signa doloris poenitentiae, & propositi videat; & nisi prius exigat juramentum de similia amplius non committendo. Quod exigendum videtur, maxime ab allueticis, & artis superstitiosae cum explicito pacto professoribus.

114. Petitur. *Poenitens dubitat, an cum artem superstitiosam exercuit, habuerit errorem in intellectu contra fidem, poterit ne à Confessario absolvi?*

Resp. Negativè. Nam tunc Confessarius, etiam est de sua jurisdictione dubius, cum dubio autem operari non licet, & maxime in casu, in quo agitur de validitate Sacramenti, in quo semper probabiliora & tutiora sunt tenenda, ex dicendis lib. 2. cap. 1.

§. XVI.

Vitia Religioni per defectum opposita.

PER defectum (quia in cultu deficit) Religioni opponitur irreligiositas, Quae sub se habet tentationem Dei, sacrilegium, blasphemiam, simoniam, perjurium, & voti fractionem. De blasphemia aliqua diximus sup. cap. 3. num. 9. Et lib. 2. cap. 1. num. 13. De simonia ibid. cap. 26. De perjurio ibid. cap. 17. nu. 5. De

voto lib. 3. cap. 4. Ideo in praesenti de sacrilegio dumtaxat, & tentatione Dei agendum est.

115. *Quaeritur. De quo dici potest, quòd Deum tentet?*

Resp. De eo, qui, ut experiatur, an Deus aliquid possit, vel velit, quidquam facit, cum non deberet: hoc est, cum deberet prudenter judicare, quòd Deus non deberet ipsi illa via illud ostendere. Deus tentatur dictis, cum ab eo petitur, ut faciat aliquid, merè ad videndum, an possit, vel velit facere; ita tentat Deum, qui ab eo petit miracula sine necessitate. Tentatur factis, cum sit opus, ut ipse faciat aliquid via extraordinaria, cum posset via ordinaria fieri. Ita Deum tentat infirmus, qui neglectis medico, & remediis ordinariis ad salutem procurandam, à Deo ipsam miraculosè expectat. Eum tentat, qui impetitus à grassatoribus, fuga, dum potest, non sibi consultit, ut divino auxilio liberetur. Tentat ipsum Concionator, qui concione memoriae non data, ad concionandam procedit, confidens, quòd Deus, vel os ad loquendum movebit, vel scientiam infundet.

116. *Dices. Praefati non habent expressam intentionem tenendi Deum, ergo Deum non tentant.*

Resp. Negando consequentiam. Deus tentari potest expressè, & interpretativè: tentatur expressè, cum quis dicit, vel aliquid facit cum expressa intentione, ut videat, quid Deus possit, vel velit. Tentatur interpretativè, dum etiam sine ea expressa intentione aliquid agitur, vel dicitur, ad nil aliud utile, praebensque fundamentum ad rationabiliter praesumen-

(S) 2

men-

mendum, & interpretandum se illud præstitisse ad experimentum sumendum de divinis perfectionibus.

117. Nota, quod Deum non tentat, qui ab ipso orationibus petit, ut per bona media ostendat sibi suam voluntatem, ut eam impleat.

Item, quod si necessitas, vel rationalis causa subesset, tunc non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo postularet, aut expectaret, juxta illud 2. Paralip. 20. *Cum ignoramus, quid agere debeat, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros ad te dirigamus.* Hinc dixit August. lib. 10. *confess. cap. 35. In ipsa religione Deus tentatur, cum signa & prodigia flagrantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata.* Propterea viri sancti, qui suis precibus obtinuerunt à Deo miracula, Deum non tentarunt, quia ex aliqua necessitate, vel pia utilitate, aut speciali Dei motione movebantur ad petendos tales effectus.

118. *Quæritur, An tentatio Dei sit ex suo genere mortale?*

Resp. Affirmativè. Nam, cum ea non potest servari charitas cum Deo, cui ex charitate debemus reverentia bonum, per tentationem autem summam ipsi irrogamus irreverentiam. In humanis nullus sine irreverentia, & contemptu Principis quærit absque irrationabili causa, quid ipse velit, sciat, & possit; ita in fortioribus terminis in proposito Deum tentans ipsi irreverentiam irrogat, vel, quia dubitans de ipsius potentia, vult scire, quid possit; vel, quia volens ejus secreta noscere, vult experiri, quid velit;

vel, quia vult ipsum necessitare, & ad miracula cogere.

119. *At petitur, An à mortali excusare possit parvas materia?*

Resp. Negativè. Quia tentatio Dei, nec formalis, nec interpretativa admittit parvitatem materia; in irreverentia enim facta Divina Majestati immediatè hæc non datur, per dicta supr. num. 11. Quamobrem tentatio Dei semper est mortale; & solum esse potest veniale ex defectu perfectæ deliberationis. De hac re videndus D. Thomas 2.2. q. 87.

§. XVII.

Sacrilegium.

120. *Quæritur, Quid sit sacrilegium.*

Resp. Est *violatio rei sacre in eo, in quo est sacra, seu cultui divino, & Deo dedicata.* Rebus sacris, Deoque dicatis reverentia debetur, ergo qui eas irreverenter tractat, sacrilegium committit.

121. *Quæritur Petrus furatus est in Ecclesia; Item Clericum percussit; Item Sacramentum in mortali suscepit; petitur, an in confessione satisfaciatur, dum se accusat, se commississe sacrilegium, vel debeat speciem explicare.*

Resp. Species est explicanda. Triplex enim sacrilegi species distinguitur. Prima, qua fit injuria personæ sacre; ubi in Clericum, vel Religiosum violenta manus injicitur, percutiendo, & rapiendo: Si eorundem Immunitas per Judicem laicum violetur, trahendo ipsos ad suum forum; Si contra votum perio-

personale castitatis peccatum committatur.

Secunda, qua fit injuria loco sacro, ut, si vi ab Ecclesia extrahatur reus, qui ad illam pro asylo confugit: Si ipsa injusta sanguinis humani, vel voluntaria humani seminis effusione polluat, & profanetur: Si ex ea furto, vel rapina res, etiam non sacra accipiatur.

Tertia, qua fit injuria rebus sacris, hoc est, Sacramentis, oleo sancto, aqua, & Agnis benedictis, &c. Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum: juribus, & bonis Ecclesiarum; siue sint mobilia, siue immobilia ad sustentationem ministrorum deputata: & verbis sacris Scripturae, adhibendo ea, vel ad superstitiones inducendas, vel haeresim confundendas, aut ad vana, & res ludicras. *Trid. sess. 4. in decret. de usu. sac. libror.*

Quamobrem, ut integrè confiteatur, debet speciem sacrilegii aperire: cum certum sit, sacrilegium commissum per factum in Ecclesia specie distingui à patrato per violentam manuum injectionem in Clericum, vel indignam receptionem sacramenti.

122. At petitur. *An satis sit, ut speciem fateatur; ut, quod abusus sit persona sacra, quod res sacras, vel sacramentum irreverenter tractaverit, &c.*

Resp. Negativè, sub quavis specie sacrilegii ex adductis sunt diversi gradus secundum moralem malitiam, juxta differentiam personarum, & rerum sacrarum.

Hinc, dum laeduntur personae sacrae oportet videre, in qua specie sint sacrae: an violatum fuerit votum castitatis, & an simplex, an solemne: an illud absti-

nentiae? Nam sicut votum castitatis specie distinguitur ab illo abstinentiae, & illud simplex castitatis à solemni ex dicendis *cap. sequen. nu. 10.* ita sacrilegia in ipsorum violatione commissa. Pariter privilegium canonis specie distinguitur ab illo Fori, adeoque & sacrilegia per laedentem illa in Clerico patrata. Item aliud est sacrilegium percutientis, vel occidentis Clericum, & aliud violentis castitatem in eo. Item major, & alia deformitas moralis notabiliter aggravans, in hoc apparet, quod quis Clericum occidat, quam merè verberet, vel mutilet; & in eo, quod Episcopus percutiatur, quam simplex Clericus. Atque ita gravius est Clericum occidere, quam praesè verberare; graviusque percutere Episcopum, quam simplicem Clericum. Quae omnia de necessitate sunt explicanda distinctè in confessione.

Item, sicut sacramenta specie distinguuntur, sic sacrilegia circa ea commissa; & cum conferens, & recipiens essentialiter differant, ita diversum specie sacrilegium est, quo sacramentum ministratur in mortali, ab eo, quo in mortali recipitur, & adeò explicandum, an peccatum fuerit commissum in ministratio- ne, vel receptione. Sicut, dum quis se accusat deliquisse in Sacramentorum confectione aperire debet, an ex defectu intentionis, an materiae, vel formae.

Denique, sicut reliquiae Sanctorum, Agnus Dei, vasa sacra, &c. specie differunt, ita & sacrilegia circa ea commissa. Quapropter in confessione aperiendum est, quod quis deliquerit, vel circa Sanctorum reliquias, aut Agnus Dei; vel, quod celebraverit sine Pate-

na, sine Corporali, vel Stola; quod verbis Sacrae Scripturae abusus sit, & ad quid? aut, quod bona Ecclesiae occupaverit, vel jura usurpaverit.

123. Queritur. *Qua regula est ponderanda à Confessario, ut cognoscat, quando à penitente sacrilegium sit commissum?*

Resp. Debet considerare, ad quid persona, locus, vel res sit sanctificata, vel Deo sacra: & videre, an aliquid actum sit contra illud, ad quod sanctificata; & sacra dicitur. V. G. Ager Ecclesiae est sanctificatus, & Deo dicatus, quoad hoc, quod sit exemptus ab oneribus, & jurisdictionibus Laicorum; ideo committitur sacrilegium, si saeculari auctoritate illis gravetur; non autem si quis in eo fornicetur, quia per hoc, quod est Ecclesiae, non est, quoad hoc exemptus. Item, sacrilegium est, si quis in loco sacro fornicetur, non verò si ibi detrahat, & blasphemet, quia loci sanctitas est ad exemptionem à voluntaria humani seminis effusione, non à detractione, & blasphemia (quamvis aliàs peccetur mortaliter) Pariter sacrilegium est, si Sacerdos fornicetur, quia sanctificatus est, & sacratus ad castitatem, non autem si blasphemet, quia ad non blasphemandum non est sacratus Deo, nisi votum emisserit de non blasphemando, quia tunc etiam blasphemans sacrilegio, & non simplici mortali, delinqueret; ex quo in eo, tunc se ipso abuteretur, in quo esset sacer, juxta dicta seq. cap. num. 11.

124. Queritur. *An sacrilegium ex genere suo sit mortale?*

Resp. Affirmativè. Ratio est, quia quemadmodum nequit servari charitas,

cum homini injuria irrogatur, ita nee servari potest, cum Deo injuria infertur: infertur autem per irreverentiam rerum sacrarum, & ad divinum cultum deputatarum; eisque injuria per violationem facta, in Deum redundat, sicut injuria facta purpuræ redundat in Regem.

125. At petitur. *An propter levitatem materia possit esse veniale?*

Resp. Affirmativè. Et propterea DD. asserunt, sacrilegium, quod per se est mortale, per accidens, hoc est, ratione parvitatis materiae, & imperfectae deliberationis posse esse veniale.

126. At petitur. *An in omni materia sacrilegium ex parvitate materiae possit esse veniale?*

Resp. Negativè. Veniale esse non potest. I. Dum, etiam si materia sit minima, quis vult illud committere ex formalis intentione de honorandi Deum, cum divini cultus formalis contemptu. Et ita, cum ea intentione irreverenter proferre, etiam nomen Jesu, est lethale sacrilegium: in quo, si non ratione materiae, ratione tamen contemptus, gravis malitia, & deformitas reperitur.

II. Cum ex defectu alicujus praerequisiti totaliter effectus tollitur; ita, ubi quis ex industria guttae aquae biberit, vel granum millii comederit, si postea communicat, lethali sacrilegio delinquit, quia totaliter impeditur gratia, effectus sacramenti: unica aquae gutta secundum se est materia levis, sed impedire totalem sacramenti effectum res gravis est.

III. Dum Sacerdos voluntariè illud parum aquae necessarium ex praeecepto Ecclesiae non admiscet vino consecrando.

Nam

Nam tunc totalis significatio tollitur, juxta dicta *lib. 5. cap. 4. tit. 14.*

IV. Sicut in rebus venereis parvitas materiæ non excusat Laicum à mortali, ita nec Religiosum, vel Sacerdotem à sacrilegio, quia in eis rebus illa non admittitur.

V. Quia verò furtum unius oboli parvitas materiæ est, à mortali excusans, ita à sacrilegio mortali ex parvitate materiæ excusatur, furans obolum in loco sacro, vel religiosus contra votum paupertatis absque licentia de obolo disponens; in his enim gravis irreverentia non apparet rebus sacris fieri.

§. XVIII.

Fortitudo.

127. **Q**Uæritur. *Quid sit fortitudo, ut est virtus moralis?*

Resp. Est *virtus importans firmitatem animi in sustinendis, & repellendis, quando oportet ad bonam virtutis, doloriferis, continentibus etiam pericula mortis, ut, mutilationibus, incarcerationibus, exiliis, tormentis, &c. ipsaque morte; quæ cum sint apta frangere cujusvis animum, & difficile sit firmitatem in eis habere, ac non timere mortis pericula, necessaria est virtus, quæ moderetur timorem, ne nimis timendo mortem, Deum offendamus relinquendo virtutis exercitium, & moderetur audaciam, ne plus aggrediamur, quam secta ratio dicitur.*

128. Audacia committitur temeraria vitæ expositione. In hoc genere, præcipuus actus fortitudinis est, prudens ani-

madversio cum cautela periculorum, ne exponatur, ubi sine ulla utilitate, vel necessitate mors sequeretur. Ideò, etiam viri sancti mortem, quando eam subire non oportebat, per fortitudinis actum præcaverunt.

Hinc fortis est Parochus, qui videns sibi imminere mortem, si officium suum, & charitatem erga peste infectos exerceat forti ausu, periculum mortis contemneat. Fortes fuerunt antiqui Christiani, qui sine querela sustinuerunt exilia, bonorum amissionem, &c. & fortissimi martyres (ideò dicti, quasi testes fidei Catholicæ) qui pro Christi fide, animo forti, & firmo absque metu, ipsam mortem à Tyrannis tolerarunt.

Dices. Fides obligat sub mortali, ut, non obstante quocumque, etiam mortis periculo, non negetur, sed confiteatur; quia licitum non est, ob timorem cujuscumque mali, etiam mortis, fidem negare, vel alias virtutes violare, sed quilibet fidelis tenetur se morti exponere pro defensione omnis Christianæ virtutis; Ergo non fortitudo eam firmitatem præstat.

Resp. Negando consequentiam. Licet enim aliarum virtutum præcepta, etiam cum mortis periculo, obligent, & homines in facti contingentia exequi teneatur; non sequitur tamen, quòd ipsa virtus exequenda in tali periculo sit fortitudo, sed hæc ab ea in subsidium imploratur: explico: coram Tyranno mortem minante est consistenda fides: fides tunc cum Dei auxilio facit internè credere firmissimè ea, quæ à Deo sunt revelata Ecclesie Catholicæ, & confiteri externè talem assensum; sed fortitudinis virtus facit

cit pro eo loco, & tempore, ut fidelis promptè, alacriter, & sine metu Tyranno resistat, & mortem pro fidei veritate gloriosè sustineat. In privatione delectationis veneræ, & separationis ab amica sentitur difficultas, hæc superanda est à castitate, pro qua conservanda debet mors sustineri; difficultas verò, quæ in eo sentitur, à fortitudine superatur. Quamobrem, ut dixit Lauræa 10.2. *de virt. in gen. disput. 26. art. 4. num. 53.* difficultates procedentes à passionibus, quæ non respiciunt malum, seu damnum externum, ut cruciatus, amissionem bonorum, &c. superari debent à particularibus virtutibus per proprii actus exercitium; dum verò pro exercitio talium virtutum aggredienda sunt, & superanda difficilia exteriora, quæ tale aliquod damnum possunt inferre: vel sustinenda sunt mala illa, quæ jam advenrunt, necessaria est fortitudo, ut ab illis distincta. Hinc dicitur, quod fortitudo est virtutum custos, & quod semper, vel ferè semper conjuncta est cum aliqua alia virtute; *Legendus ille.*

129. *Quæritur. An fortitudo obliget ad suum actum?*

Resp. Ad internum, qui ponitur in prompta voluntate, qua sumus parati, etiam subire pericula mortis, ubi unum ex his immineret, quàm Deum offendere, semper obligamur: quia semper parati esse debemus vitare potiùs Dei offensam, etiam minimam, quàm cætera mala pœna, etiam gravissima. Ad externum; hoc est, ad ipsam actualem externam tormentorum, & mortis passionem tenemur in casu particulari, & dum occasio se præbet, vel sustinendi pœnas, aut

mortem, ne, vel fides negetur, castitas violeatur, &c. quo casu ad actum fortitudinis ad minus per accidens, ut V.C. Fides confiteatur, & non negetur, sub mortali obligamur. Imminet Christiano mors à Tyranno, si fidem non neget: duo Christiano præcipiuntur, hoc est, internus actus fidei cum externa ejusdem confessione, & ipsa mortis permissio; ad primum obligatur per se, seu obligatione proveniente ab ipsa virtute fidei, quæ præcipit, ut non negetur, etiam cum periculo vitæ: ad secundum per accidens, in ordine scilicet ad exercendum actum fidei: propterea, dum vi tormentorum fidem abnegat, non tenetur in confessione explicare, quod omiserit actum fortitudinis, sed sufficit, si accuset peccatum negationis, & cætera juxta dicta *cap. 1. n. 3. Campion. p. 2. cap. 44. n. 13.*

130. *Quæritur. Quæ vitia fortitudini sunt opposita?*

Resp. I. Per excessum intinendo opponitur timiditas, quæ de sua natura est veniale, sed per accidens, & ratione alterius fit mortale; dum inordinate, & plusquàm amanda sit, amatur vita; & inde fit, ut ad vitandas pœnas, vel mortem, quis eas non sustineat, Christum neget, fornicetur, &c. II. Per excessum in audendo opponitur audacia, sed impaviditas, ratione cujus homo magis, quàm debet, exponit vitam, & bona temporalia. Quæ est mortale, vel veniale pro gravitate, vel levitate mali sequendi. III. Per defectum in aggrediendo pericula opponitur vecordia, qua homo, ut debet, & potest, deficit in audendo aggredi, & tentare pericula.

131. Quæritur. *Qua virtutes ad fortitudinem reducantur?*

Resp. I. Magnanimitas. II. Magnificentia. III. Patientia. IV. Perseverantia.

132. Quæritur. *Quid sit magnanimitas Christiana?*

Resp. Si loquimur de ea, quæ ponitur pro gradu quodam perfectionis fortitudinis, idem est, ac *animus promptus ad subeunda ob bonum virtutis, lumine fidei præsupposito, etiam magna pericula mortis; prout plures viri sancti fecerunt.* Si verò sermo sit de ea, ut est fortitudini annexa, est idem ac *virtus magnorum bonorum desideria moderans, erigens spem, ut quis cum Dei auxilio, vel propter Deum, tentet magna opera, qua magno honore sunt digna; propter quæ & ipse magno honore dignus reputatur; circa quem tamen ita magno animo est, ut in honorem primario non tendat, nec pro magno mandatum honorem faciat, sed circa opera, & res præclaras propter Deum occupatur, ad quas sequitur, ut inde honoretur. Verùm honores pro meritis suscipit, vel recusat, prout Dei gloriæ, suæ, & aliorum salutis conducere iudicat; nec extollitur, si honoretur, sed ad Dei gloriam utitur. Exemplum: magnum in Dei gloriam, & Sanctorum honorem templum juxta tuas vires ædificas: publicæ commoditati hospitale relinquis: oblatum tibi ab Ecclesia in populi utilitatem officium periculis plenum non refugis, confidens cum Dei auxilio illud implere, propter quæ honorari, & laudari non parum mereris, magnanimus es.*

133. Est magnanimus alienus à præ-
Matthæucci Cautela Confess.

sumptione, quia non aggreditur opera, sicut præsumens, supra suas vires, & merita: ab ambitione, cum non primario, nec directè, sicut ambitiosus quærat honores, nec falsos, vel, qui ad opera mala sequantur. A vana gloria, quia non de opere moraliter malo laudare appetit: Et à pusillanimitate, quia ex parvitate animi, vel suam auctoritatem, dignitatem, & privilegia defendere, aut officium periculis, & difficultatibus abundans, sibi in proximi utilitatem datum, amplecti non negligit.

134. Hinc habes vitia Magnanimitati opposita esse Præsumptionem, Ambitionem, inanem Gloriam, & Pusillanimitatem; quæ tamen per se non sunt mortalia, quia Magnanimitas, cui opponuntur, ex sua natura sub mortali ad suum actum non obligat; nam magna hæc, & nunc, ad quæ ipsa dirigit supererogationis, non necessitatis opera sunt. Verùm per accidens, & cum ex aliis capitibus habent destruere charitatem, mortalia fieri possunt: ita mortaliter peccas, si sine jurisdictione absolvas: non ordinatus in Presbyterum consecres. Nam super tuas vires præsumens, sacrilegia committis. Si Episcopatum per simoniam acquiras, ut inde honoreris: si honores divinos quæras, ambitio in te lætalis est. Si de furto, stupro, &c. laudari cupias, inanis gloria est peccaminosa graviter. Si ex animi dejectione dignitatem tuam non defendis, & inde sequitur contemptus Ecclesiasticæ prælaturæ, Pusillanimitas est lethalis.

135. Quæritur. *Quid sit magnificentia?*

Resp. Magnificentia Christiana est vir-

(T)

146

tus inclinans ad erogandos magnos sumptus in opera sumptuosa, magna, & decentia in ordine ad Dei gloriam, & salutem suam, ac proximi commoditatem, ut est erectio templi, Monasterii, &c. Verum, ut quis magnificus dicatur, debet sumptus, quos facit, excedere, qui regulariter solent inter homines fieri, nec solum debet animum habere expendendi in opus magnum magnam pecuniarum summam, sed debet etiam expendere, quia huiusmodi animus potest & in paupere esse, qui magnificus non dicitur. Immo de ratione magnificentiae est, ut thesaurorum effusio ita magna sit juxta dignitatem personae, ut non sit facilis aequalis, aut superabilis: propterea, si Rex, vel alius Princeps impendat in opere aliquo magno, plusquam privatus, non proinde est magnificus; sed si effundat supra alios sibi pares, ut non possit facile aequari, aut superari.

136. Petitur. *An magnificentia distinguatur à prodigalitate, & liberalitate?*

Resp. Affirmative; à prodigalitate, quia haec dat plura; sed non secundum ordinem rationis, & quando non oportet: magnificentia autem plura erogat, sed non nisi, ut oportet ad magnifica, & sumptuosa opera pro factis, vel pro publica utilitate; à liberalitate etiam, quia liberalis solum in parvis, & mediocribus, & raro in operibus sumptuosis opes erogat.

137. Vicia opposita Magnificentiae, sunt I. *Parvificentia* per defectum; & est, dum quis vel non aggreditur magnum opus, ut convenit, ne faciat magnas ex-

penas: vel aggreditur, & in eo non vult consumere expensas proportionatas magnitudini operis: Ex genere suo non est peccatum mortale, sed potest fieri per accidens, ut si ad eum pecunias desideres, ut paratus sis ob ipsarum amorem Deum offendere.

II. *Pecuniarum consumatio* in hoc consistens, quod magni thesauri profundantur excedentes operis dignitatem; Quae etiam potest per accidens esse mortale, ratione iniusti nocumenti, ut, si legatis non fiat satis, iustitia non administretur, &c.

Dices. Magnificentia Deo tribuitur, sed ut sic non respicit pecuniarum, & Thesaurorum profusionem, sed solum opera magna, & excelsa, ergo à nobis non bene fuit descripta.

Resp. Nos descripsisse Magnificentiam, ut est sub liberalitate, & species ab ipsa diversa, non verò prout significat habitum, vel actum faciendi opera magna, & excelsa in quovis genere rerum: hanc Deus in operibus creationis, redemptionis, justificationis, & miraculis magnis ostendit. De quo pro Confessario satis.

138. Queritur. *Quid sit patientia?*

Resp. Est *constans in rebus adversis propter Deum, tolerantia*. Additur propter Deum, ut Confessarius videat discrimen patientiae Christianae ab alia. Ad recuperandam sanitatem sustines ferum, & ignem, patiens es, sed in patiendo non mereris: ea sustines ex amore Dei, vel, quia tuis peccatis majora debentur, verè patiens es; & dum iustus sis, talis actus est meritorius. Christus non omnes, qui persecuciones pati-

tiuntur, beatos prædicat, sed qui patiuntur propter iustitiam.

139. At patitur. *An teneamur aliquando sub mortali ad exercendum actum patientiæ?*

Resp. Sub mortali tenemur esse dispositi ad toleranda mala, quæ nobis possunt accidere, ne charitatem perdamus, aut ne mortaliter peccemus: Ad externum actum patientiæ tunc sub mortali tenemur, ea mala patienter tolerando, cum sine illo charitas non potest servari; & propterea, quia patientia tunc obligat ratione charitatis, solum per accidens obligabit. Consequenter in confessione non obligabimur explicare omissionem actus patientiæ, sed satis erit aperire mortale, quod omittentes eum commiserimus.

Ex his habes impatientiam, quæ patientiæ opponitur, per se non esse mortale; sed per accidens fit ratione scandali, aut mali gravis, quod quis impatientia victus committere proponit; vel ob perjuriam, blasphemias, & imprecationes, in quas prorumpit.

140. Quæritur. *Quid sit perseverantia?*

Resp. Est virtus, per quam, non obstante temporis diuturnitate, difficultate, & molestiis, homo persistit in bono opere, prout id à recta ratione dicitur. A Confessario ad sex menses te obligante recitare quotidie psalmum *De profundis*, petis, ut tibi id mutet in duo Defunctorum officia, unica vice recitanda: recusas primum, quia id, ratione durationis difficilius est, quam difficile sit duo officia recitare; sed dum illud eligis, difficultatem ex diuturnitate provenientem per perseverantiam vincis.

Actus internus perseverantiæ est electio sustinendi in rebus difficultatem ex diuturnitate proveniente: externus autem est ipsa permissio in actu exercito: de quorum actuum obligatione discurras, juxta dicta de patientia.

141. Quæritur. *Quæ vitia opponantur Perseverantiæ?*

Resp. I. Per defectum *Mollities*; non ea castitati opposita, sed per quam homo ratione mollis, & delicata vitæ nollens diu delectatione, & voluptate carere, cedit difficultati, quæ in bonorum operum exercitio occurrunt. Estque mortale, cum ipsa charitas non servatur.

II. Per excessum *Pertinacia*; in eo consistens, quod quis ita suæ sententiæ adhaereat, ut nolit cedere, quibus, & quando secundum rectam rationem cedere debet. Quæ pariter læthalis est, dum cum ea charitas servari non potest: seu, dum quis obligatur sub mortali alteri cedere, & cedere non vult. Obligamur omnes subijcere intellectum definitionibus Ecclesiæ, credendo, quæ ipsa erudenda proponit; si non cedas credendo, sed, ubi cisis mane, vel illam Ecclesiæ definitionem, oppositum teneas, pertinax es, & mortaliter peccas, cum in materia fidei pertinax sis, & hæreticus. Teneas Romano Pontifici præcipienti obedire, si obedientiam negas, es pertinax, & schismaticus, juxta dicta *cap. 7. nu. 24.* Debes obedire legi præcipienti sub excommunicatione majori non alienare bona Ecclesiastica, sine consensu Sedis Apostolicæ; alienas, pertinax, contumax, & inobediens diceris. Et ex his ad similia.

(T) 2

§. XIX.

§. XIX.

Temperantia.

142. **Q**ueritur. Quid sit temperantia?

Resp. Est virtus, qua moderatur delectationes corporis maxime ex cibo, potuque, & venere perceptibiles: dicitur moderatur: nam non omnino tollit usum delectabilem, quia aliàs non esset virtus, quæ mediocritatem servat: propterea contra rationem, & per defectum contra temperantiam peccat, qui nec cibo, nec potu uti vult, & debitum exigenti legitime in matrimonio reddere recusat.

Hinc nota objectum materiale temperantia esse omnes delectationes corporeas, sed praesertim, quæ ex cibo, potu, rebusque venereis percipiuntur. Nam temperantia circa delectationes sensuum versatur, superans in illarum usu difficultatem specialem, ne illis homo utatur præter mensuram rationis, aut præter finem indebitum: formale verò esse earundem delectationum usum honestum, hoc est, rationi consentaneum, ad quem ipsa inclinatur.

143. **Q**ueritur. Quæ virtutes ad temperantiam, tamquam species spectent?

Resp. Sequentes. Abstinencia, Sobrietas, Castitas, Pudicitia.

Queritur. Quid sit abstinencia: Quid Sobrietas?

Resp. Abstinencia est virtus, qua moderatur delectationem cibi, & potus in edendo, & bibendo sic, ne quis, habita ratione valetudinis, & persona, mensuram rectæ rationis non excedat, nec

plus edat, aut bibat, quam ad humanam vitam sustentandam, illiusque functiones exercendas, est secundum prudentis arbitrium necessarium.

Sobrietas verò est, qua ita potum moderamur, ut non noceat usui rationis.

Dices. Ergo non abstinencia, sed sobrietas potus usum moderatur.

Resp. Distinguas hæc duo, ita potum moderari, ut immoderatus non noceat usui rationis per ebrietatem; & ita eum moderari, ut quis ob delectationem in bibendo non plus bibat, quam decet. Secundum spectat ad abstinenciam, quæ cibi, & potus delectationem impedit. Primum verò ad sobrietatem, quæ prohibet impedimentum rationis in usu.

144. **Q**ueritur. Quæ vitia opponantur abstinencia?

Resp. Per defectum opponitur *indiscretia abstinencia*: per se non est mortale, sed fit per accidens propter nocentium, quod quis inferret suæ salutis, debiendo in assumendo cibo necessario. Per excessum Gula, de quo lib. 2. cap. 6. nu. 7. & §. & cap. 8. num. 46.

145. **Q**ueritur. Quæ vitia opponantur sobrietati?

Resp. Per defectum est vitium inordinatum: per excessum verò ebrietas, quæ est inordinatus potus privans usum rationis. Est de se peccatum mortale, quia cum ebrietate non potest servari charitas. Si ex charitate te amas, debes tuum tibi velle bonum: adeoque, & bonum usum rationis, per quod principaliter in operando à brutis distingueris, quod bonum per ebrietatem tollitur. Hoc applica ad incitantem alios ad se inebriandum.

Dices.

Dices. Etiam per somnum ratio plene constringitur, & amittitur, qui tamen per se non est mortale, ergo, &c.

Resp. Discrimen est, quia somnus est naturæ debitus, & ad reparandas vires, etiam rationis, ordinaria lege necessarius, excitatoris voce auferibilis, neque alicujus voluptatis immodicum usum supponit: propterea paritas inter somnum, & ebrietatem instituenda non est. Vide d. cap. 6. num. 7.

146. Quæritur. Quid sit castitas?

Resp. Vide pariter lib. 2. cap. 28. num. 2. Castitati opponitur luxuria, de qua, e- jusque speciebus ibid. Ubi diximus, quemlibet actum venereum cum plena advertentia exercitum, extra legitimum matrimonium esse mortale: cum tunc quis eo utatur contra ordinem rationis, hoc est, non juxta finem, ad quem natura per se illum instituit, hoc est, non ad procreationem, & proles educationem, nec in bonum speciei, aut in remedium incontinentiæ, ut ibi fufius.

147. Petitur. An possit intendi, & permitti ad salvandam propriam vitam?

Resp. Negativè. Quia inordinatè exercetur: bonum enim speciei, ad quod natura ordinavit actum venereum, prævallet bono individui.

148. Quæritur. An in peccatis contra castitatem possit quis excusari a mortali ex parvitate materiæ.

Resp. Negativè. Conveniunt DD. parvitatem materiæ in rebus venereis non dari; idè quævis etiam minima delectatio, ubi ex defectu plenæ advertentiæ non est solum venialis, semper mortalis censetur. Idque sive delectatio consideretur secundum se, sive ratio-

ne periculi proximi: Si consideretur secundum se patet: nam quævis venerea delectatio ex natura sua ordinatur ad actum venereum; adeoque, sicut extra matrimonium sub mortali prohibetur actus quicumque venereus, ita & quævis delectatio: cui enim prohibetur ultimus actus, & prohibita sunt dispositiones ad illum: natura enim tendit ad completum, ergo eui prohibet complementum, ei simul inchoationem interdicat. Evidens est quoque habita ratione periculi; nam quis potest fidere in delectationibus venereis semitam, & mensuram servaturum sine periculo, ne à minima illectus in majorem, immodè & in actum externam consummatum prolatur? id suadet in eas proclivitas appetitus sensitivi; idque ostendit Sympathia venereæ delectationis ad sensum, in quo suaviorem tentationem excitat. Ergo, ne dicatur naturæ esse permissum maximum ad peccandum, ac ad nocendum speciei illicitum, ex capite etiam proximi periculi omninò asserendum, & minimam Venereæ delectationem plenè voluntariè admissam, extra matrimonium esse lethale, & sub tali jure naturæ prohibitam.

149. Petitur. An omnes actus contra castitatem sint ex natura sua mortalia?

Resp. Affirmativè. Ex generali regula, quod tunc mortaliter peccamus, cum actus, qui ponitur, non potest stare cum charitate. Charitas autem stare non potest cum actu venereo, vel dispositionibus ad ipsum. Nam charitas vult proli bonum physicæ existentia, & moralis educationis (natura enim ex eo per se in-

(T) 3

tendit

tendit ipsam nasci, & rectè postea educari) actus autem venereus proli præjudicat, vel quoad esse, ut accidit in peccatis contra naturam; vel quoad educationem, ut contingit in aliis speciebus luxuriæ; vel continentiam offendit.

Nec obstat, quod semper non inferant. Nam mortaliter peccat, qui minima excitat scintillam ordinatam ad incendendum campum, estò per accidens non sequatur incendium; in moribus attenditur id, quod est per se, non quod est per accidens, prout loco citato diximus.

150. Quæritur. *Quid sit pudicitia?*

Resp. Est virtus moderans signa impudicæ provocantia, scilicet venereas delectationes; ut sunt aspectus, oscula, amplexus, &c. Quæ per ea ita regulantur, ut extra matrimonium non exercentur ex amore, & affectu libidinoso, vel cum proximo periculo ad libidinem. Nam tunc sunt peccata mortalia; cum ad delectationem veneream, & copulam carnalem sua natura ordinentur, & tendant, tamquam viæ, dispositiones, & inchoationes.

151. Conceditur, oscula, amplexus, & tactus ex se esse signa indifferentia, ac ubi ex antiqua consuetudine introducta sunt in signum honesti amoris esse licita ad eum ostendendum. Cæterum cum prævidetur periculum libidinis, saltem in comparte, & ibi abstinendum est. Quod si cautissimè est procedendum in locis, in quibus ex consuetudine exercentur ad talis amoris expressionem, quæ cautela non erit necessaria in locis, in quibus antiqua consuetudo ea in signum honestæ

amicitiæ non introduxerit? Vide loco cit. cap. 3. num. 50.

Ad castitatem etiam spectat honestas, quæ aliud non est, quàm habitus inclinans ad non libenter loquenda, nec audienda, nec tangenda, quæ spectant ad venereas, etiam cum delectationes non causarent. Quos enim tales videmus, honestos appellamus.

Quæritur. *Quæ virtutes sint annexæ temperantiæ?*

Resp. Mansuetudo, Clementia, Modestia, Humilitas, studiositas, & Eutrapelia.

152. Quæritur. *Quid sit mansuetudo?*

Resp. Est virtus iræ moderatrix, nam sinens eam exurgere, nisi contra quod oportet, ut oportet. Et quanto tempore oportet. Mansuetudo non ita iram coerces, ut absolute omnem prohibeat (cum excessum dumtaxat, & iram (per vitium dictam) comprimat, ne quis irascatur, vel appetat vindictam, cum non debet, & contra quos non debet) & iræ defectum abhorreat, quo quis, dum oportet, nec irascitur, nec iræ (per zelum nuncupata) vindictam appetit.

Quæritur. *An mansuetudo obliget sub mortali ad suum altum?*

Resp. Ad actum internum, seu voluntatem paratam, & dispositam ad exercendos actus mansuetudinis, quando sine illorum exercitio non potest servari charitas, aut mediâ, sine quibus charitas non servatur, semper obligat sub mortali; at non nisi per accidens, ratione nimirum alterius virtutis. Ad externum verò obligat in facti contingentia, & dum casus occurrit, in quo, nisi exerceatur actus mansuetudinis, charitas sit emittenda,

tenda. Per omissionem actus mansuetudinis peccant, præsertim Superiores, & Judices, qui contra Potentiores, vel alios non commoveantur per iram, zelando Dei honorem, & observantiam legum, sed tacent, & propria munera non implent; quo casu directè peccant, & contra charitatem non procurantes bonum publicum, & contra justitiam legalem, cujus finis est tollere injustitias, & mala in Reipublicam.

153. Quare advertas, quòd ira per zelum est bona, ut cum Superior V. G. adversus vitium ex zelo, & quando, & quantum oportet commoveatur, ut corrigatur: de qua procedit illud Psalm 4. *Ira fecimini* (ira per zelum contra vitium) *Et nolite peccare*, excedendo mensuram rationis; nam in isto casu ira est mala, & vitiosa, cum sit inordinata, à recta ratione exorbitans: & de hac dicitur, quod sit *inordinatus appetitus vindictæ*. Qui appetitus si sit inordinatus ex parte objecti, ut optando vindictam injustam; vel justo majorem, vel exequendam propria auctoritate, vel, ut satiati-vam hominis irati, est ex genere suo semper peccatum mortale, quia charitatem destruit. Solum potest excusari, si desit perfecta advertentia, vel ex parte vindictæ, & punitionis, quæ minima sit; nam tunc est veniale.

Si verò sit inordinatus ex parte modi, hoc est, tendat, utique in justam vindictam, & punitionem, sed quis internè nimis ardentè excandescens externè plura signa iræ ostendat, ac, ut nimis asperè, quam oportet, procedat, est ex genere suo peccatum veniale. Siquidem quilibet appetitus inordinatus, & extra

limites rationis semper est peccatum mortale, vel veniale juxta inordinationis qualitatem. Cæterum potest fieri mortale per accidens, vel ratione scandalii; vel, si quis ex ira commotione graviter in Deum, vel proximum delinquat, blasphemis, injuriis, maledictis, &c.

154. Pœnitentes, qui se accusant per defectum contra mansuetudinem peccasse, quatenus siluerunt, dum agebatur de Dei offensa, & vitis corrigendis à Potentioribus commissis, nec suppressere, & emendare curant: excitentur à Confessario ad justam iram, ostendendo gravitatem propriæ obligationis, ad quam ex justitia, & in vim officii tenentur. Dum verò aperiunt per excessum contra eam deliquisse, appetendo ex parte objecti injustam vindictam, vel majorem, quam mereatur delictum, contra quod irati sunt, moneantur de obligatione, quam habent ex charitate optandi bonum proximo, & ex justitia non inferendi ei malum. Si autem reperiantur excessisse ex parte actus nimis irascendo, moneantur, ut iram ad rationis dictamen referant.

Nota iratum differre ab iracundo; quia iratus ex causa provocatus excandescit, sed intra limites rationis; iracundus verò ex quacumque causa, & contra dictamen rationis ad iram semper movetur.

15. Quæritur. *Quid sit clementia?*

Resp. Est virtus, quæ considerata conditionis personæ, loci, & temporis, moderatur penas reis debitas, prout id patitur ratio justitiæ. Distinguitur à mansuetudine, quia mansuetudo moderatur, & refrenat iram, quæ movet ad penas dandas;

dandas; clementia verò non nihil dimi-
nuit ex pœna, quæ reis juxta leges de-
betur.

156. Hinc nota, quod sicut ex dictis
lib. 2. cap. 23. num. 1. intra latitudinem ju-
sti præti datur infimum, medium, & ri-
gorosum: ita intra latitudinem pœnae
juxta potestalia esse infima, alia media, &
alia rigorosa. Clementia animum ita
moderatur, ut semper eligatur pœna infi-
ma ex iis, quæ sunt infligendæ per justi-
tiam: seu operatur, ut clemens de pœnis
retribuatur infra condignum,

157. At petitur. *An clementia obliget
ad suum actum sub mortali?*

Resp. Negativè. Qui hic, & nunc eli-
git aliquid justum, non peccat, quia non
eligit medium impossibile cum cha-
ritate. Ergo nec per se loquendo peccat,
qui pœnam, aliàs justam, sed rigorosam in
reum eligit.

Clementia per excessum opponitur
crudelitas, per quam quis ex animi, quasi
cruditate, pœnam irrogat ultra culpæ
meritum. Distinguuntur hæc tria, *Seve-
ritas, sevitia, & crudelitas.* Severus
dicitur, qui reis semper impo-
nit pœnam justam supremam. Sævus,
seu ferus est, qui in castigando non respi-
cit culpam rei, sed delectationem pro-
prium in hominis cruciati, & pœnis.
Crudelis verò nominatur, qui, non nisi
supposita culpa, pœnam imponit, sed ju-
sto majorem. Severus actum clementia
non exercet, sed non peccat, quia, eo non
obstante, pœnam justam imponit, Sævus
peccat contra donum pietatis, & inhu-
manum peccatum committit, quia con-
tra hominis naturam est delectari in cru-
ciatu, aliorumque pœnis. Crudelis au-

tem committit peccatum contra clemen-
tiam; & quidem mortale per accidens,
quia imponens pœnam justo majorem,
charitatem, & justitiam lædit. Videas
Layman. *Theol. moral. lib. 3. sect. 4. de
temperant. nu. 22.*

Per defectum opponitur *nimia leni-
tas*: per quam pœna justa remittitur, vel
mitigatur, ubi recta ratio dicitur severita-
te utendum esse ad delinquentem emen-
dandum, & publicum bonum servan-
dum, promovendumque; est peccatum
grave, vel leve proportionem damni, quod
ex remissa castigatione provenit.

158. Queritur. *Quid sit modestia?*

Resp. Est *virtus, quæ modum statuit,
quem quis servare debet in humanis af-
fectibus, & actibus externis.* Sciendum
est, quod ut homo sit perfectè virtuosus,
non modò eget virtutibus Theologicis,
Fide, Spe, & Charitate ad rectè se
gerendum in ordine ad Deum; & justitia,
ac virtutibus ipsi annexis, ut id agat in
ordine ad proximum: & aliis, ut in ordi-
ne ad se rectè disponantur moderando
passiones appetitus sensitivi: vel irascibi-
lem per fortitudinem, eique annexas vir-
tutes: & per Temperantiam, aliasque
ad eam reducibiles, concupiscibilem;
sed eget etiam virtute, qua rectè se
gerat in ordine ad hæc exteriora, sive sunt
corporis gestus, & motus, sive ornatus,
& corporis cultus. Ad utrumque est ne-
cessaria Modestia, quæ præfata ita com-
ponit, ut nihil in eis sit, quod cujusquam
offendat aspectum. Illa, quæ occupatur
ad componendas etiam in seriis actio-
nes externas, juxta sexum, ætatem, sta-
tum, conditionem, &c. modestia mor-
um appellatur: illa verò, quæ cum or-
natu,

nata, cultuque personæ, familiæ, domus, &c. modum tenet, modestia in cultu externo, seu ornatus nuncupatur.

159. Quæritur. An modestia, morum dicta, obliget sub mortali?

Resp. Negativè, per se loquendo, bene vero per accidens, dum per actionem immodestam, quis præjudicat charitati, proximum graviter scandalizans.

160. Quæritur. An modestia cultus externi, vel ornatus de se obliget sub mortali?

Item negativè per se loquendo, bene vero per accidens, in casibus, quos dat S. Carolus in instructionibus editis pro Confessariis, ut infra.

I. Si quis vestitu splendidiore induitur, vel eo se ornat ad finem peccati mortalis.

II. Qui sumptuosi vestimenti gratia, vel ipse delinquit, vel alii ejus nomine præceptum Domini, vel Ecclesiæ transgrediuntur.

III. Qui causam præstat conjugii, ei sive, quorum sustentatio ad eum spectat, ut plusquam privata opes ferunt, in vestitum impendant.

IV. His adde eos, qui ornatus gratia, non sine peccato mortali supersedent elemosynis necessariis: aut legata pia non exequuntur; aut similia, quibus obstricti sunt, complere negligunt.

V. Qui pro veste mercedem operariis denegant solvere, vel differunt.

VI. Qui ere alieno se obruunt, ut cum tempore solvendo paros non sint futuri.

VII. In hoc ordine ponendi sunt, qui Matthæi Cantela Confess.

ut se splendide vestiant, detrimentum proximo notabile inferunt.

VIII. Qui ita se exhauriunt, ut filias, cum ad aetatem nubilem pervenerint, in matrimonio collocare non possint.

IX. Non solum mortaliter peccatur, cum expensa facta in vestibus ordinem, & facultatem domesticam excedunt: verum etiam peccatum committitur in modo se se exornandi: ut, si ornatus ad lasciviam pertrahat: ut revera per se pertrahunt mulierum reſeratis sinus, detecta contra modestiam brachia, cæteraque hujusmodi corporis nuditates? Vide dicta superius § 5. nu. 36.

161. Quæritur. Quid sit humilitas?

Resp. Est virtus refranans animum, nè homo plusquam decet, tendat ad excelsa, honores, & dignitates, ratione quarum velu super alios ire.

Dices. Ergo aliquem honorem, & æstimationem humilitas admittit, ut optime deducitur ex clausula, ne homo plusquam decet, &c. quod videtur esse contra humilitatis naturam: cujus hæc sunt officia: Unum, hominem Deo subicere: & aliud, infra ceteros hominem deprimere.

Resp. Concedendo consequentiam. Humilis indebitam excellentiam, honoremque, vel æstimationem fugit, & debita solum est contentus, ea nimirum, quæ sibi ratione officii, & muneris debetur: ratione cujus iuste exigitur, juxta illud ad Romanos 13. reddite omnibus debita, cui vestigal, vestigal, &c. cui honorem, honorem. Homo potest se considerare secundum se, & ea, quæ ex se ipso habet: & secundum Dei dona. Sub primâ inspectione cum non habeat, nisi

(U)

defe-

defectum, & imperfectiones, honore dignus non est, & necessario debet reputare se inferiorem ceteris, in quibus considerat Dei dona, Prælaturam, officium, &c. ob quæ honorem dignitati debitum non modò acceptare, verum etiam exigere potest. Hinc est, quod viri Sanctissimi permiserunt se honorari ratione officii, & dignitatis, considerante ista, non ut quod proprium, sed ut aliquid Dei hoc est à Deo acceptum. Sæpè verò ad humilitatis heroicæ exercitium, considerantes se ipsos imperfectionibus onustos, ad vitia proclives, & mille periculis expositos, nec honorem debitum dignitati sibi exhiberi permiserunt; & ne obtinerent, ad spehuncas accelerunt, & sæpè insaniam, & simplicitatem monstrarunt, ut ab hominibus despicerentur: ut de S. Francisco legimus, qui se maximum peccatorem reputabat, considerans, quod, si alii recepissent dona, quæ sibi ex Dei gratia fuerunt collata, magis Deo reipondissent, quam ipse ex suo defectu fecerit. Legendus Lauræa supra disp. 31. art. 4. §. 6.

162. Quæritur, *An humilitas obliget ex genere suo sub mortali ad suum actum?*

Resp. Affirmative loquendo de ea, prout respicit subjectionem hominis ad Deum, ejusque legi, & Superiori præcipienti. Nam non possum sine mortali hanc subjectionem fugere, ut agam contra legem Dei, vel Superioris, & dum subesse nolo, charitatem non servo, nec Deum, aut Superiorem diligo, quia positivè nolo illis bonum meæ subjectionis eis debitum. Nec possum ex parvi-

tate materiæ excusari à mortali, quia dum nolo subesse, etiam si præciperent, ut festucam levarem, totam auctoritatem contemno; quod quid leve non est, sed gravis irreverentia, & contemptus ipsorum.

163. Quæritur, *Quæ vitia opponantur humilitati?*

Resp. Per excessum opponitur Superbia, hoc est, quasi *super se ire*. Quæ describitur, *est inordinatus appetitus propria excellentiæ*. Hæc dum est perfecta, hoc est talis, ut quis ita desideret excellere, ut nec Deo, ejusque divinæ legi, aut Superioribus tenentibus vicem Dei in nostra directione, nolit subesse; est mortalis. Vide lib. 2. cap. 28. n. 39. & 40.

164. Quæritur, *Quid sit studiositas?*

Resp. Est virtus, quæ modum, & ordinem sciendi constituit, ut non excedamus, nec deficiamus in addiscendo, sed proficiamus, quo ordine, quo studio, quo fine nosse quaque oporteat; hoc est, ut scientiam quæramus, & desideremus non ad inanem gloriam, aut curiositatem, sed ut medium, quo nos ipsos, & deinde alios, dirigamus in ordine ad salutem. Unde nullus studere debet præcisè, ut doctus, & sciens sit, sed ut per doctrinam utilis sibi, & aliis existat.

165. Petitur, *An studiositas obliget sub mortali ad suum actum?*

Resp. De se non obligat, sed solum per accidens, cum nimirum scientia, & cognitio est medium necessarium ad servandam charitatem. Propterea sub mortali obligamur ad discenda necessaria ad salutem, ac symbolum Apostolorum, quod pertinet ad fidem: Oratio: em Dominicam, quæ tangit actus spei; & præcepta

cepta decalogi, ac Ecclesiae, quae tangunt actum charitatis: & numerum Sacramentorum, &c. Haec generaliter tenentur omnes Christiani scire. Confessarius tenetur sub mortali scire necessaria pro recte exercendo suum munus, Doctoris, Medici, & Judicis: distinguere, lepra à lepra, circumstantias peccatorum, requisita, ut Sacramentum sit validum. Universaliter quilibet sub mortali scire tenetur, quae ad suum statum, & officium spectant.

Studiositati per defectum opponitur voluntaria ignorantia, & negligentia: per excessum verò curiositas.

166. At petitur. *An ignorantia voluntaria sit ex genere suo peccatum mortale?*

Resp. Negativè, quia studiositas, cui opponitur, ex dictis per se non obligat sub mortali; sed per accidens esse potest; cum per ignorantiam praedicitur Charitati.

167. Quæritur. *An Curiositas ex suo genere sit peccatum mortale?*

Resp. Negativè, ex eadem ratione. Sed interdum per accidens est mortale aut ratione objecti illiciti, aut finis, aut periculi: Sum curiosus, per tactum, tangens, quae habent annexam delectationem veneream; per visum, aspiciens mulierem ad concupiscendum: per auditum, audiens detractiones, notabiliter laedentes proximum: per gustum, sumens in notabili quantitate cibos prohibitos, pecco mortaliter.

Sum curiosus, studens Astrologiae judiciariae, pecco mortaliter, quia expono me periculo abutendi ipsa, propter quod etiam eam Ecclesia prohibuit. Ex curio-

litate lego libros prohibitos, pecco mortaliter, faciens in re gravi contra prohibitionem Ecclesiae: nec excusor, si pauca lineas legam, dum ex earum lectione gravis mihi imminet ruina spiritualis. Ex curiositate inspicio exercentes actum matrimonialem; à Daemonibus cognitionem rerum peto, mortaliter pecco. Generaliter est ex sua natura mortale, studere cognitionibus sensitivis, quae sunt contra castitatem; & studere cognitionibus intellectivis, in quibus est periculum proximum gravis damni spiritualis. Atque ita dum poenitens se de curiositate accusat, interrogetur, in quo genere, & circa quae curiosus fuerit.

168. Quæritur. *Quid sit Eurapelia?*
Resp. Est virtus, quae decorem servat in dilectis, facti ludicris, jocos, & ludis ad animi quietem, & corporis recreationem. Propterea in eorum usu tria cavenda sunt.

I. Ne delectatio quaratur in operationibus, aut verbis turpibus, nocivis, & mendacibus, prout apud plures est in usu, qui in conversationibus, & recreationibus aut obscenè loquuntur, vel proximo in re gravi detrahunt, aut per mendacia perniciose procedunt.

II. Ne gravitas animi totaliter resolvatur.

III. Ut joci, & ludi congruant dignitati personae, tempori, loco, statui, ætati, &c.

169. Quæritur. *An Eurapelia obliget sub mortali?*

Resp. Negativè, loquendo per se: licet per accidens possit quis contra eam mortaliter peccare, cum nimirum ex aliis capitibus praedicitur charitati; vel, in jo-

cis commiscendo, quæ sunt contra Deum, vel proximum; aut propter jocos Ecclesie præcepta non servando, aut sibi in salute, aut facultatibus grave damnum inferendo, &c. aut ludendo ludis à Principe prohibitis, vel utendo fraudibus.

Quibus in casibus peccat contra Eutrapeliam per excessum: per defectum vero, dum nec ipse jocatur numquam, aut ludit; & honeste jocantibus, ac ludentibus molestus est, durus, asper, & agrestis; & potest esse mortale, si propter tuam crudelitatem occasionem præbeat litigii: excessus semper est magis culpabilis.

170. Quaritur. Titius aperit Confessario se occupari in arte jaculatoris, & histrionis, petit, an in eo peccet mortaliter?

Resp. Peccat mortaliter, si deficiat in prima regula Eutrapelie tradita nu. 168. & si à catholicis, & piis Principibus non sit permissus: vel, si propter tale ministerium, præcepta Dei, & Ecclesie non servat: non jejunat, Missam non audit, & propria saluti nocet: nec absolvi potest, nisi cesset.

171. At petitur. An possit pro officio ludicro, & jocosæ mercedem recipere?

Resp. Moderatim potest: quia non tenetur in eo gratis astantibus famulari, nec suum laborem in eorum recreationem eo tempore dirigere.

§. XX.

Prudentia.

172. Prudentia est habitus intellectualis, quo intellectus inclina-

tur ad cognoscendum, quemadmodum in particulari sunt, vel non opportuna media ad actiones morales elicendas. Dicitur virtus moralis, licet sit habitus intellectus, non voluntatis, quia est proxime directiva actionum moralium, quorum est mensura, & regula proxima. Cum enim voluntas sit potentia cæca, non potest prosequi, quod honestum est, nisi per intellectum hic, & nunc ei præ ostendatur. Atque ita prudentia est necessaria, ut in singulis operationibus, consideratis circumstantiis, mediocritatem, & honestatem dicter, & ostendat: ut hæc ira, iste esus, hæc tristitia, iste sumptus mediocris est, nec major, nec minor, quam oportet, comparatione operantis, hoc loco, hoc tempore, &c. prout D. Thom. cit. g. 147. Quapropter prudentia censetur, veluti forma generalis omnium virtutum moralium. Legantur Layman. ubi supr. Campion. p. 2. instruct. pro Confessario. à cap. 15. ad. 56. Poncius Curs. Theol. disput. 23. aliique. ubi agunt de virtutibus moralibus, quorum notitia est in Confessario necessaria, ut circa peccatorum distinctionem, & speciem discurrat.

1. 3. Ut plenius in actuarius, vide D. Th. 2. 2. ibi examinantem triginta octo virtutum naturam, teste Campion. p. 2. cap. 34. n. 6. Ex quibus nonnullæ de sua natura obligant sub mortali ad suos actus; adeo ut vitia eis opposita sint de sua natura mortalia (quamvis in aliquibus excuset parvitas materia) Virtutes quæ de natura sua sub mortali obligant, numerantur tres virtutes Theologicae: Justitia Commutativa, Distributiva, Vindicativa, & Legalis: Pietas: Religio: Obedientia:

dientia: Observantia: Temperantia: Castitas, & Humilitas. Ideo una ex regulis ad cognoscendum, quando peccatum sit de sua natura mortale, erit videre, an alicui ex præfatis virtutibus opponatur.

CAPUT XVIII.

Prop. XXV. ab Alex. VII. Sc. Circumstantia peccatorum.

1. PROP. 25. *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessione præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.*

Contra castitatem plures species luxuriæ pugnant, de quibus *lib. 2. cap. 28.* unde hic alia sunt aperienda, & in specie agendum de circumstantiis peccatorum de necessitate aperiendis in confessione.

2. *Quæritur, quid per peccatorum circumstantias intelligatur?*

Resp. Intelligitur accidens superveniens actui, jam constituto in aliqua specie mali, ei aliquando afferens malitiam specie distinctam, & aliquando non.

3. *Quæritur, quot sint circumstantie peccatorum?*

Resp. Duplicis sunt generis: alie speciem peccati mutant, & alie peccatum aggravant intra eandem speciem, sed speciem non mutant. Illæ dicuntur, quæ addunt novam malitiam, specie distinctam, actui peccaminoso, vel de una specie in aliam illum transferunt; ver gr. actui, quo furaris in Ecclesia alienam rem, ex circumstantia loci sacri, additur malitia sacrilegii, diversæ speciei à

malitia injustitiæ. Alie verò, quæ novam distinctæ speciei malitiam peccato non addunt, sed intra suam speciem aggravant, & efficiunt, ut actus sit deterior, & malitia gravior: sic furtum centum aureorum est in specie furti gravius, quàm illud unius aurei, non tamen distinctæ speciei, ut communiter DD.

4. *Quæritur, quotuplex sit circumstantia aggravans intra eandem speciem?*

Resp. Duplex, una præcisè aggravans, seu, ut quidam dixerunt, aggravans finito modo, ut furari sex, & decem; alia notabiliter aggravans, seu aggravans, quasi in infinitum, & notabiliter mutans iudicium Confessarii, ut furari decem, & furari mille.

5. *Quæritur, an circumstantie sint in Confessione aperiende?*

Resp. Affirmative; de mortaliter mutantibus speciem, fides docet, sic enim definitur in *Trid. ses. 14. cap. 5. can. 7.* sine illis enim non confiteretur quis species peccatorum; de illis notabiliter aggravantibus plures dubitant, sed statim

6. *Quæritur, sed quomodo cognoscendam, quando circumstantie mutant speciem, & quando notabiliter aggravant?*

Resp. Dicimus tunc speciem mutare, cum addunt novam speciem malitiam, & hæc additur, quando actus, vel est contra plures virtutes, ut furari in Ecclesia; quia tale furtum nedum opponitur iustitiæ, cujus est suum cuique dare, & non auferre illud ab ullo, sed etiam virtuti Religionis, per quam Deo cultus tribuitur, & Locis sacris reverentia; vel, est contra eandem virtutem, per excessum, aut per defectum, ut prodigalitas, & avartitia, juxta dicta *cap. præ. num. 13.* vel, contra